

DVA DRUŠTVENA TERMINA DUBROVAČKA

I LADA, II SEBAR

MILAN BUDIMIR

Iz podnaslova vidi se sasvim lepo da se ne radi o terminima koji su dokumentovani isključivo za dubrovačku oblast. Termini su manje više opšteslovenski ali su se održali najbolje u samom Dubrovniku. To se vidi pored ostalog i iz vukova Rečnika (pogrešno Riječnika) gde se s. sebar kaže da je zabeležen u Dubrovniku. Iz Mažuranićevih Prinosâ (s. v.) saznajemo da je L a d a »Žena mužu«. I to je značenje zabeleženo za Dubrovnik. Stoga nije nikakvo čudo što N. Nodilo (Rad LXXIX, 232) sasvim pravilno ističe važnost dubrovačkih podataka u pogledu arhaičnosti izvesnih termina, pa mu je stoga Dubrovnik »pravo skladište drevnih riječi«.

Ova izuzetna važnost Dubrovnika za našu stariju društvenu terminologiju može se bez teškoća objasniti ne samo time što je literarna tradicija, bez koje usmena malo vredi, mimo sve ostale krajeve naše sačuvala u tom gradu najduži kontinuitet nego i stoga što se Dubrovnik nalazi na samoj periferiji srpskoj ili hrvatskoj i to oči u oči sa neslovenskim elementom. Taj periferni položaj i sukob sa tuđinštinom zajedno sa izuzetnim kulturnim kontinuitetom učinili su da je Dubrovnik postao čuvarem mnogih arhaizama.

Međutim, ova dva termina i sa gledišta opšteslovenskog rečnika pokazuju neobičnu starinu, jer nas vode u oblast istočnog Sredozemlja i do klasičnog Anadola. Ali to treba tek da pokažu naša izlaganja. To bi značilo da nas poreklo tih termina vodi u istu oblast odakle su prvim Slovenima došle kulturne pozajmice kao knjiga, srebro i dr. (v. moju raspravu Protosloveni i staroanadolski Indoevropljani u Zborniku Filozofskog Fakulteta II, 225) i gde neki naši istoričari traže izvor imenima Srbin i Hrvat. To znači ustvari da se radi o onoj etnolingvističkoj teoriji koju je A. Meillet nazvao »marizmom«, koju sam N. J. Marr zove jafetitskom a Fr. Hommel i akademik K. Oštir alarodiskom teorijom. Otac istorije (oblik historija je atički, a ne jonski, pa je stoga manje pravilan) Herodot, smešta svoje Alarodioi, kao južne susede kavkaskih Kolha, odakle se, prema antičkoj tradiciji dunavskim putem vršila kolonizacija severno-

jadranskog primorja, pa i same Pule. Ovi Herodotovi Alarodi identifikuju se danas sa zakavkaskim Urartu, koji su, početkom poslednjeg milenija st. e. gospodarili potonjom Armenijom i koje asiriolog B. Hrozny (*Histoire de l'Asie Antérieure*, 319) i Piotrovsky (*Ourartu*, Paris, 1954) zajedno sa Elamcima, Kasitima, Subarejcima ili Huritima i Hatima smatra za »kaspiska« plemena. Ovakav geografski raspon zahteva, prirodno, i hronološki izuzetan okvir. Radi se o nekih 50 ili bar 40 stoleća iz čega izlazi da je Nodilo bio za svoje vreme izuzetno dalekovid i na pravom putu kada je u Dubrovniku osetio i u izvesnoj meri otkrio »skladište drevnih reči«.

I LADA

Sledeći poduži citat, koji daje mišljenje gotovo najpozvanijeg stručnjaka za staroanadolske lingvističke i kulturno-istoriske odnose, potvrdiće ne samo Nodilovu intuiciju nego će nam novom svetlošću osvetliti i problem Krležine Lede. Taj citat uzimam iz Kretschmerova izlaganja o lingvističkoj situaciji u balkansko-anadolskom prostoru pre doseljavanja grčkih Indoevropljana, i njegovu dužinu pravdam time što je ovo Kretschmerovo gledište, koliko mi je poznato, izmaklo pažnji većini naših slavista: Die grosse Ähnlichkeit im Bau des Baskischem mit dem der kaukasischen Sprachen spricht für die Annahme, dass dieser Sprachstamm ursprünglich viel weiter verbreitet war als heutigen Tages. Ein Schlaglicht auf diese Verhältnisse wirft die bemerkenswerte Übereinstimmung zwischen lykisch lada »Frau, Gattin«, chald. lutu, kaukas. awar. thladj »Ehefrau«, russ. lada »Gattin, Geliebte«, lada »Gatte«, lada »Übereinstimmung, Eintracht, Verlobung«, serbo-kroat. lada »Gattin«, altschech, lada »Jungfrau, Mädchen«, lad »Übereinstimmung«. Früher wollte man aus den slawischen Wörtern indogermanischen Charakter des Lykischen folgern. Aber das Wort hat im Indogermanischen keinen Anhalt, ist dagegen noch in anderen vorderasiatischen Sprachen vertreten andererseits auch in Slawischen so weit in eigenartigen Bedeutungen verbreitet, dass es kein Lehnwort aus den neueren kaukasischen Sprachen sein kann, Wir haben also mit der Möglichkeit einer unindogermanischen, über Vorderasien und einen Teil Europas verbreiteten Bevölkerung zu rechnen (v. Gercke—Norden, *Einleitung* 6, 70).

Tako je napisao Kretschmer 1927 god. Više no četvrt stoleća docnije godine 1953 u svom časopisu *Glotta* XXXII, 187—189 i 196) Kretschmer je modifikovao ovo mišljenje i postao je još precizniji u smislu prve rečenice navedenog citata. Da ne bismo suviše dugim citatima zamarali čitaoce, a da bismo ipak što vernije prikazali piščevo mišljenje citiramo iz novije rasprave, *Die Leleger und die ostmediterrane Urbevölkerung*, glavne rečenice iz završnog

otseka (str. 196). Sama rasprava ima zadatak da dokaže da su dođrčki Lelezi odnosno Legi sa dorskog Peloponeza istovetni sa današnjim Lakkima na Kavkazu (original L a k k u). Ova identifikacija današnjeg imena Lakku sa dođrč. Leg—, kolektiv Leleg— prvi je dokaz za Kretschmerovu tezu o kavkaskom poreklu najstarijih stanovnika Balkanskog Poluostrva, naročito njegovog južnog i istočnog primorja sa ostrvima kao i zapadno-anadolskog primorja. Evo Kretschmerova citata: Noch ein zweites Wort scheint die awar. Sprache im südwestl. Anatolien und in Hellas hinterlassen zu haben: awar. l a d i — lyk. l a d a »Frau, Gattin«. Dass die mythisch-religiösen Namen L e d a und L a t o sich mit diesem Wort decken, ist schon längst und mit Recht angenommen worden. Die lautlichen Differenzen lassen sich jetzt aufklären. L e d a verhält sich zu L ā t o wie L e g e s zu l a k. Der Vokalwandel von e zu a wird für das 2. Jahrtausend v. Chr. erwiesen durch chatt. T a - a - l i - b i - n u — Telipinus, N a r a k — N e r i k (k a), n a s i l i sonst N e s a s, n e s u m n i l i. Die ältere Form des Namens hatte sich in Hellas erhalten. Das Wort hatte nach den Ausführungen von Trubetzkoy (Bull. Soc. Ling. 193) eine bewegte Vergangenheit: es lautet im Arčj l e n n e (aus L e n d e), im Tschach, x u n e š š e, im Udischen x u n i, im Lak, š š a r, im Aghul. x i r, n u d es geht nach Trubetzkoy auf ein gemeinschetschenolesghj X e (n) d i zurück, das lak. š š — auf x x —. Das Wort ist vom nördl. Kaukasus nordwärts zu den Slaven verbreitet worden. Trubetzkoy bestreitet kaum mit Recht den Zusammenhang des russ. Wortes mit dem awar., weil dieses auf x e (n) d i zurückgehe. Aber das awar. Wort braucht doch nicht schon in der Zeit, wo es diese Urform noch hatte, in das Russ. gedrungen zu sein, sondern viel später. Tr. ignoriert auch das lyk. l a d a und die griechischen Belege. Mit chronologischen Bedenken muss man ganz zurückhalten in einem Fall, wo die heutige lakk. Paralele š š a r schon Anfang des 2. Jahr. vorkommt, jene Grundform also bis in das 3. vorchrist. Jahr. zurückgeht.

Iz ovih Kretschmerovih reči vidi se prvo da avarsko l a d i nije dokumentovano za drugi milenij kao što izgleda za oblik š š a r iz dijalekta drevnih Laka, a hatski oblik T a - a - l i - b i - n u svakako je stariji u pogledu osnovnog vokala od dođrč. L e d a i stoji na istoj liniji kao lik. l a d a i dođrč. L ā t o pored L ē t o.

Najzad i sam Kretschmer želi da ostavimo na stranu hronološke prigovore, iako ne popušta u svom stavu da je prelaz e u a, presudan za njegovu tezu, potvrđen grčkim oblikom L e s a nasuprot L ā t o i etnikonom L e g e s nasuprot L a k k u. Hronologija je, međutim, upravo ona tačka oko koje Trubeckoj, daleko priznatiji i poznatiji stručnjak od Kretschmera za kavkazologiju, odbio svaku vezu između kavkaskog arhetipa x e (n) d i »žena« sa lik. l a d a i sa slovenskim homofonim sinonimima a pogotovo sa dođrčkim imenima L e d a i L ā t o. Kavkaski arhetip x e (n) d i, i bez obzira na njegove historogene varijante l a d i i š š a r, ne dokazuje da je dođrčki oblik L e d a mogao biti preuzet početkom drugog milenija st. e. kad se najstariji

grčki kolonisti na Mediteranu javljaju tek sredinom drugog milenija, a arhetip *x e (n) d i* i sam Kretschmer baca čak u treći milenij. Kretschmerovi primeri kao *T a - - a - l i - b i - n u* nasuprot *T e l e p i n u s* dokazuju upravo suprotno od onoga što Kretschmer želi: ne prelaz *e u a* nego prelaz *a u e*, ukoliko je uopšte nedvosmislena vokalizacija ovih imena pisanih klinastom azbukom. Na opreznost nas opominje slučaj sa etnikom *Harri* i *Hurri*, koji pripadaju kavkaskoj grupi (Hrozný, o. c. 161).

U ovom zamršenom slučaju najvažnija je ipak činjenica što sam Kretschmer sve svoje kombinacije bazira na avarskoj varijanti *l a d i*, u kojoj je osnovni vokalizam nedvosmislen i koja je savršeno dovoljna da objasni dogrčke varijante i to pod pretpostavkom da su one doista stvarno sa njom povezane. Oprezniji je stav kavkazologa Trubeckog koji, kako smo videli, odbija u tom pogledu veze kavkaskih idioma sa stanovnicima dogrčkog balkansko-anadolskog prostora. Ova opreznost nameće se i svakom drugom istraživaču koji se još nije mogao pomiriti sa glavnom Kretschmerovom tezom o pojavi ahajskih kolonista na anadolskom primorju već u XIV v. st. e. i to stoga što je njegov glavni argument, homerski heroj *A l a k š a n d u š* *A l e x a n d r o s* dogrčkog i negrčkog a ne ahajskog porekla (v. *G l o t t a* XXXIII, 2). Taj *A l a k š a n d u š* iz hetskih dokumenata mogao je dati histerogeni oblik *A l e x a n d r o s*, preuđen za grčko uho, dok je obrnut put (tj. ndr >nd) mnogo manje verovatan i dosad nepotvrđen nijednim jedinim primerom. U prilog hronološkog prioriteta oblika *A l a k š a n d u š* govore dublete zapadno-anadolskih imena sa sufiksom *n d i* njegovim sekundarnim oblikom — *n d r* (isp. *S / K a m a n d r o s* nasuprot *K a m a n d o l o s* i primere koje dajem u *Čas. Ist. Inst. SAN*). Najzad protiv Kretschmerove teze o vezama između dogrčkih *Lelega* sa grupom *Lakku* u današnjem Kavkazu i o tobožnjem prelazu *e u a* govori i ta činjenica što za oblik *L ē g*—, koji bi prema njemu morao biti stariji od početka drugog milenija st. e., nije mogao navesti nijedan jedini primer sa histerogenim vokalizmom *ā*. Sve nas to primorava da odbacimo njegovo tumačenje i za onomatološku grupu *L ē d a* *L ē t ō* *L a t ō n a* i lik. društveni termin *l a d a* »žena« sa tom razlikom što ta imena i taj apelativ ne mislimo odvajati od slovenske grupe *l a d a*.

Pre svega potrebno je utvrditi i objasniti semantičku situaciju pa se stoga mora početi od najstarijeg značenja koje nam pruža lik. glosa *l a d a* »supruga«, budući da iz samih imena *L ē d a* *L ē t ō* *L a t ō n a* ne možemo dokučiti semantičke jezgre. Kretschmer je sasvim propustio tu važnu stranu, pa je kao i sam Trubeckoj pošao od šireg, opšteg značenja »žena«. Vuk (*R e č n i k s. L a d a*) upućuje na *V l a d a* 2 gde čitamo: Tako mi *Lade* i *Vlade* i devet sjemena. Iz ovog citata može se zaključiti da oba ova imena prema narodnom shvatanju idu zajedno i da pripadaju religiskom odnosno mitološkom imeniku. Ovamo spada i hipokoristikon *L ā d o* za koji Vuk kaže: samo se u pjesmama pripjeva, n. p. Gleda momu od malena *Lado!* *Lado!* Od malena do golema

Lado! Lado! To isto važi i za Lado le, pripijeva se u pjesmama: Đurad kosi po pobrđu, Lado le mile! Đurđu žedca dodijala oj Lado oj! — U vezi sa ovim imenima stoji i glagol *lâ d a t i* i njegov derivat *l a d a v i c a* »djevojka koja lada«. Kod *lâ d a t i* čitamo: I) (u Hrv. oko Karlovca) djevojke kršćanske nakićene vijencima idu po selima uoči Đurdeva-dne, a u varoši na Đurdev dan od kuće do kuće i pjevaju. Zbog dubleta *L a d a* i *V l a d a* iz Vukova Rečnika dolaze u obzir još *v l a d i k a* i *v l a d i č i c a*. Kod prve se kaže: (u Dubr.) vlasteoska žena ili odrasla kći, die Frau oder erwachsene Tochter eines vlastelin, uxor vel filia adulta *roû* vlastelin (cf. boljarka, boljarkinja). A za *v l a d i č i c a*: kleine Tochter eines vlastelin, filia *roû* vlastelin parvula. Ovi citati iz Vukova Rečnika bili su potrebni stoga što dokazuju refrensku upotrebu termina *L a d a* u kultskim pjesmama posvećenim proleću. Iako nam je pravi smisao tog refrena zasada nejasan, jasna je ipak u svakom slučaju arhaičnost refrena i samog termina. Za tu arhaičnost govori pojava istog refrena kod zapadnih Slovena u obrednim pjesmama (v. Niederle, *M a n u e l* II, 153). Taj refren beleže poljski hroničari u XV v. pa će Brückner i Niederle suprotno Potebriji imati pravo kad u njemu vide onomatološki ostatak davne paganske demonologije. Ostali slovenski koradikalj navedeni su napred u prvom citatu iz Kretschmera, pa već iz njih izlazi da se ne možemo zadovoljiti značenjem »žena«. To najbolje pokazuju ruski koradikalj kao *l a d* »mir, saglasnost, prijateljstvo; poredak, sklad« (delo u njih pošlo na lad, delat' na svoj lad, staraja pogudka na novyj lad), *l a d i t ' b* »dovoditi u red«, *l a d n y j* »dobar; prigodan; složan«, *l a d y* »saglasnost, sporazum«. Sve ovo semantičko bogatstvo očigledno jedne te iste leksičke grupe ne može se ni lako ni ubedljivo objasniti ako pođemo od značenja »žena« kao najstarijeg, kako bi hteo Kretschmer. Mora se poći od drugog, šireg značenja koje dozvoljava i semantičku nijansu »supruža, žena«. Na tu stariju i verovatniju semantičku jezgru upućuje nas već pomenuti Vukov par *L a d a* i *V l a d a* kao i termini *v l a d i k a* i *v l a d i č i c a* koje je Vuk zabeležio za Dubrovnik. Oba imena *L a d a* i *V l a d a* koradiklana su i pripadaju jednoj te istoj lekstičkoj gurpi, koja nije ograničena isključivo na slovenske Indoevropljane.

Tako i Vasmer (*Et. W - b u c h d. r u s s. S p r a c h e* II, 5) povezuje oba ova izraza ugledajući se na svoje prethodnike, pri čemu je potpuno jasno da značenje »red, poredak«, dokumentovano kod grupe *l a d*, govori očigledno u prilog naše teze da *ž e n a* ne može biti starije značenje i da treba poći od šire semantičke nijanse »*s u p r u g*, *s u p r u g a*«. To se sasvim lepo vidi iz staroruskog *l a d a* »suprug«, koje je dokumentirano u Slovu o Igorovu pohodu, a sa tim se slaže i ukrajinsko *l a d o*, *l a d a* »supruža«. Ali Vasmer nije ni pokušao da etimološki objasni leksičku grupu *l a d* »poredak, sporazum« kojoj je pridružio i *l a d a*, jer ne prihvata starije etimološke pokušaje (Miklošičev *E W* u vezi sa *l a g o d a* i Mikkolin *Ursl. Gramm.* 3, 24 u vezi sa gotskim *l e t a n i n e m. l a s s e n*), nego dolazi do zaključka »Sichere

Anknüpfungen fehlen«. Tom dodajemo da ni Götze u svojoj obradi Klugeova Rečnika s. lassen ni Walde-Hofmann s. lassus ne uzimaju u obzir te starije pokušaje. Znači da ni lad ni lada nisu dosada našli svoga mesta u indoevropskom rečniku. Vasmer, međutim ide i dalje. On, kao i Trubeckoj, odbija vezu slov. lada sa avarskim ladi »žena«, pa prema tome i podudaranje sa likijanskim terminom lada »žena« smatra potpuno slučajnim. Slično i Liden (Kuhns Ztschr 56,223) kaže: Die aus weit verschiedenen Sprachen und Zeiten stammenden Wörter lykisch lada »uxor«, serb., russ. lada »Gattin«, čech. lada »Jungfrau«, awarisch (nord kauk.) ladi thladj »Ehefrau« werden von mehreren Forschern als in irgend einer Weise unter sich verwandt betrachtet. Es widerstrebt einem in der Tat, diese Kombination ale ein Irrlicht abzuweisen, man wird aber stutzig, da man nachher — von Trubetzkoy, Bull. S. L. XXIII, 199, Fussn. I, vgl. S. 193 — mit triftigen Gründen belehrt wird, dass awar. ladi mit den entsprechenden Formen der nächstverwandten kaukas. Sprachen zusammengehalten auf eine Grundform x e(n) di zurückgeht. Es scheint demnach mit der Gleichung lyk. lada = awar. ladi am Ende nicht besser zu stehen als mit dem kuriosen Einfakl des alten Engländers: lyk. lada = engl. lady! Sam pak Trubeckoj, koji inače ukazuje na istovetnost sufikslnih elemenata —t, —n, —r između indoevropskih govora i govora u severoistočnom Kavkazu, odbija vezu slov. lada sa Kavkazom ovim rečima: Des rapprochements comme celui de awar. ladi »femme, épouse, bienaimée«, proposé récemment par un »japhetidologue« de l'école de M. Marr, doivent donc tomber: awar. ladi (de le di) remonte à tchéthenolesghi commun *x e(n) di qui ne ressemble guère à v. —russe lada. Ali kako je u Likiji, čiji su stanovnici podvrgnuti matrilinearnom sistemu položaj supruge privilegovan, mora da je i onomasiologija termina lada druge prirode no što je to slučaj u kavkaskim idiomima, makar da Kretschmer zbog svojih Lega i Lelega drži Likiju u prvom planu kao nužnu vezu između Kavkaza i Peloponeza. Bez obzira na Meriggiev dokaz o nekentumskom karakteru likijanskih Indoevropljana, duboka starina božanske Lede (v. Picard, Les religions préhelléniques 188 i 196 gde je reč o spartanskim dokana kao »terme de constrution préhellénique«) njene Helene i njenih Dioskura Tindarida ukazuju nedvosmisleno na to da se radi o kultu preuzetom od doklasičnih Indoevropljana na Mediteranu, koje zovemo Pelastima i koji su i inače ostavili krupnih tragova u klasičnom kultu i rečniku.

Stoga je sasvim umerana pretpostavka da bogatu i razgranatu leksičku grupu Lad Lada smatramo idioglotskom u slovenskom rečniku a ne pozajmicom iz nekog doklasičnog anadolsko-kavkaskog idioma, kako to misli Kretschmer. Za to govori i apofonska morfološka situacija, koja je uvek pouzdan svedok u takvim slučajevima. Upravo kod ove leksičke grupe taj svedok govori izrazito u korist naše pretpostavke (v. Trautmann, Balt.-Slav. Wörterbuch, 340) koja stoga dobija sva obeležja, realna i formalna, propisne etimološke iden-

tifikacije. Koradikalna imena *Lada* i *Vlada* mogu se bez ikakvih teškoća svesti na jedan jedini leksički arhetip odnosno na njegove obe normalne varijante, na monosilabsku bazu *veldh/voldh* — i disilabsku bazu *vlādh*— (o slovenskim primerima takve smene apofonskih baza v. Vaillant, *Grammaire comparée des langues slaves*, 241). Ali presudna je u našem slučaju okolnost što slovenska leksička grupa *lad* *Lada* *Vlada* ima svoje indoevropske srodnike ne samo u likijanskom *lada* »žena« i dogrčkim imenima *Lēda* *Lēto* i *dolat*. *Latōna*, na koje je ukazao već Kretschmer, nego i u ostacima ilirskog imenika s obe strane Jadrana. Tu mislimo na ilirskog vođu po imenu *Volsimos* »dux«, na *Varonova Vertumnus* »*deus Etruriae princeps*«, na dogrčku *Artemidu V/Borthia* i na njen apeninski pendant *Diana Voltumna* odnosno *Virbia* (do starijeg oblika *Verthia*). O tim doklasičnim imenima govorim opširnije u raspravi *Pelasto-Slavica*, odakle uzimam neka mesta koja su u vezi sa postavljenom temom. To je potrebno u prvom redu zbog dubleta koje pokazuju smenu likvida kao što je slučaj u imenima *Veltumna* *Vortumnus* *Volsimos* *Virbius* *Borthia*. Sva ta imena pokazuju semantičku jezgru »vlada« pa je veza između njih i likijanskog termina *lada* daleko prihvatljivija nego ona sa avarskim i čečenskim *Kavkazom*.

Imajući u vidu istovetnost italske *Dijane* sa dogrčkom *Artemidom* s jedne strane i poznate dorsko-ilirske veze s druge strane, primorani smo da apeninska imena *Voltumna* *Volsimos* *Vertumnus* (od starijega *Vortumnus*) i *Virbius* *Virbia* (od starijega *Verthia*) identifikujemo sa dogrčkim epiklezama boginje *Artemide*: *Vorthia* u *Arkadiji* i *Borthia* u *Spartij* iako je kod ovih imena očigledna paretimološka adaptacija. Kako se ovde radi o dogrčkoj »carici zveri« (potnia *thērōn*, isp. Ch. Picard, *Les Religions préhelléniques* 208), koja se prema *Herodotu* u *Trakoj* zove *Bendis* odnosno *Artemis Basilicē*, ne preostaje nam ništa drugo nego da isto značenje tražimo u doklasičnoj grupi *B/Vortnia* *Vol/rtumno* na što nas već upućuje i ime ilirskog kralja zvanog *Volsimos*.

Za ilirski konsonantizam karakterističan je prelaz *l/r* (isp. *Hesihijevu* glosu *akiros* nasuprot *dolat*. *aquilo*), koji *Meillet* smatra protoindoevropskim (v. *Rečnik*³ 1331 i 1141). Stoga se u ovoj seriji imena sa semantičkom jezgrom »*vlada*« može bez kolebanja naslutiti pripadnost poznatoj leksičkoj grupi *veldh/voldh*— »*gospodarim*« koja je dobro dokumentovana u *baltsko-slovenskom rečniku* (isp. *Trautmann*, *Bsl. Wb.* 340). Završeni dental određen je kao zvučni aspirat stoga što se *baltsko-slovenski* članovi ove leksičke grupe zbog svojih vokalskih alternacija, koje su opšteindoevropske prirode ni u kom slučaju ne mogu smatrati pozajmicom iz *germanskih* govora kako se to piše u *Klugeovu Rečniku*¹² s. *walten*. Iz toga izlazi, da je ova leksička grupa bogato zastupljena u *baltsko-slovenskom*, *ilirskom* (v. *Krahe*, *Altill. Per-*

qu'à Cnossos, le culte de Zayyas abas était célébré au XVe s. L'on peut donc conclure de ces faits que Zayyas et Lâta, père et mère, étaient fort probablement les divinités maîtresses de tout le territoire crétois-pelasge. Više primera za leksičke i onomatološke veze u govorima doklasičnih Pelazga, koje prema Homerovu izrazu Zeus Pelastikos treba zvati Pelastima, sa protoslovenskim rečnikom, dajem u već pomenutoj raspravi Pelasto-Slavica.

Iako je Vasmer u svom Rečniku gotovo savršen* u pogledu bibliografskih podataka, ipak mu je izmaklo iz vida navedeno shvatanje poznatog češkog stručnjaka za ajgajsko-anadolske probleme. Stoga smo i morali navesti to mišljenje in extenso. Iako Hrozný izričito ne govori o postojanju božanstva pod imenom Lada, ipak on na sasvim jasan način dopunjuje naša ranija izlaganja o starosti indoevropskih dubleta Lada i Vlada, koje zbog njihovih apofonskih karakteristika i zbog smene jednosložene baze sa dvosložnom pripadaju najdocnije prvoj polovini trećeg milenija st. e. Ta je hronologija i pouzdana i dovoljna da objasni izuzetnu frekvenciju ovog imena i termina u doklasičnom balkansko-anadolskom prostoru. U tom smislu i konsonantske varijante th/dh Letō Latōna nasuprot Leda Lada Bendis pored Veltmna mogu se objasniti indoevropskim sredstvima kako to pokazuju klasični primeri kao grč. lathēin nasuprot lat. lateo. Dejstvo Lidénova zakona kao da ne važi samo za slov. Lada nasuprot vlada vladika (osnova na —u kao u tirsenskom Latva!) nego i za neke idiome indoevropskih Pelasta na koje nas upućuje i ime glavnog božanstva Zayyas, sa kojim treba porediti ne samo grč. Doisi ime glavnog ilirskog božanstva Deipaturos nego i naša arhaična imena iz paganske starine Dajbog i Dajbabe (sing!). Ali o tome će biti govora na drugom mestu u vezi sa problemom najnovijih pokušaja dešifrovanja »ahajske« azbuke odnosno linearnog B pisma, utvrđenog na natpisa iz Knosa, Pila i Mikena, koji se datuju u XIV v. st. e. Zasada se može reći samo toliko da bi i Potebnja i Vasmer drukčije govorili o Ladi i Vladi da su znali za ime manastira Dajbabe (oblast Titograda) koje se, zajedno sa Dajbogom, mora dovesti u vezu sa Pelastima na starom Kritu i njihovim božanskim su-

* Koliko je ovo savršenstvo relativno pokazuje literatura s. bagor gde je autor sasvim previdio interesantan etimološki pokušaj Sreznevskog (v. Schrader Nehrung Reali. II 208) koji se odnosi na ovaj važan tehnički termin, čija bi veza sa iransko-arapskim bahraman : 1. lapis quidam pretiosus rubri coloris, rubinus 2. fucus ruber... 3. flos onici tinctorius 4. sericum tentum septem colorum... mogla doći u obzir tek onda kada se raščisti odnos prema turskom bakyr »bakar«, budući da se kod imena ovoga metala radi o crvenoj boji kao onomasio-loškom momentu. Prelaz bezvučnog guturala u zvučni iste je prirode kao kod ornitonima kraguj od turskog karkuj (v. Vaillant, Gramm, 1 16). Vasmerova kombinacija sa fitonimom božur, čije bugarsko značenje »mak« jasno ukazuje na crvenu, plamenu ili svetlu boju, dovodi do zaključka da je grupa bagor bagren božur (isp. taman tmuran) idio-glotskog porekla i da je prema tome radikalna sa grč. phogo »pržim« phozo »palim«. (Et. Magn.), isp. lat. candeo »être chauffé à blanc Ernout-Meillet³ 164) i nem. backen, a po svoj prilici i sa lakonskom odnosno ilirskom glosom bagaros (kod Hesihija) »topao« (v. Hofmannov Rečnik 408).

pruzima *Zayas i Lata*. Ovi Pelasti, kako je pokazao Kretschmer, dolaze iz ilirskog Epira preko Peloponeza u centar Minosove talasokratije.

Na kraju napominjem da je *Potebnjina* (R. Fil. Vjesn. 7, 227) likvidacija boginje *Lade* prilično neubedljiva, jer i on sam priznaje kultski karakter refrena *laddo* koji se javlja u proletnjim, letnjim i svadbenim pesmama. Još je teže prihvatljiva njegova etimološka kombinacija (str. 241): ja prinjal srodstvo *lad*— s lit. *ard-yti* deliti, jer baltskoslov. fonetka ne zna za takvu smenu likvida, koja nam je dobro poznata iz protoindoevr. epohe kako su to pokazali Meillet i Specht. Potebniji je nejasna gramatička kategorija refrena *laddo* sa kojim pravilno povezuje Vukov denominativ *ladati*. Ali Potebnja nažalost ne korsti sav materijal iz Vukova Rečnika, naročito onaj podatak o *Ladi i Vladi*. Analogno prema paru *laddo ladati* postao je i par *koledo koledati*, pa i složenica *zakoledati*. Iz toga smemo pouzdano zaključiti da je refren *laddo* vokativ imena i imenice *Lada*, čija je pojava o letnjim i proletnjim svečanostima kao i u svatovskim pesmama, kako to ističe sam Potebnja, dovoljno karakteristična za mitološku prirodu tog imena i imenice. Stoga je i teško prihvatiti *Vasmerov* sud koji se bazira isključivo na nepotpunom materijalu samog Potebnje, da je *Lada Pseudogottheit*. Prihvatamo gledište *Niderlea* i *Brücknera*, iako ovi stručnjaci nisu mogli ni uočiti celokupnu formalnu i sadržinsku pozadinu leksičke i onomatološke grupe *lada* koja pripada najstarijem indoevr. rečniku.

Za tu starinu, a istovremeno i protiv iznesenog *Kretschmerova* shvatanja, govori i genealoška situacija doklasične *Lade* odnosno *Lede*, koja nas drugim putem dovodi do istog zaključka do kojeg smo već došli. Ta genealoška situacija ne vodi nas ni u Likiju ni prema ostalom Anadolu, a kamoli prema Kavkazu. *Leda* je prema lakonskoj tradiciji rodnom iz Aitolije, dakle sa zapadnog Balkana, a njen muž *Tundaros* i svekar *Oibalos* pripadaju *Lakedaimonu*. Fonetika ovih antroponima ukazuje na ilirski elemenat, odnosno opet prema zapadnom delu Balkana, gde se susrećemo sa ilirskim plemenima i imenima. Stručnjaci već od *K. O. Müllera* pa sve do *Wilamowitz-Moelendorffa*, *Krahea* i *Blumenthala* stalno nalaze ilirske tragove i ostatke u dorskom *Lakedaimonu* u kome je jedna fila nosila ilirsko ime *Hullos Hulleis*. Na taj nas trag navodi i prosti labijal u imenu *Oibalos*, a još više ime *Ledina* druga *Tundareos*, čije varijante glase *Teudareos* *Tutareos* (na antičkim natpisima) i *Tindareos*. Ova poslednja varijanta navela je ne samo *Mareša* i *Kretschmera* nego i *Hofmanna* i *Chantrainnea* da ga smatraju arhetipom. Dok *Gemoll* u svome Rečniku s. *Tundareos* operiše sa lat. *tundo* i grč. *aros*, dotle *Kretschmer* (*Glotta* 13, 111; 14, 303) i *Hofmann* rastavljaju ime na *tin* i —*dar* odnosno *thur tur*, tj. *Tinthures* je složeno od etrurskog *Tin* »Zevs« i *thur* »sin«. Tako bi *Tundareos* bio original za interpretatio graeca *dios-kouros* »Zevsov sin«, tj. *Kastor* i *Polideuk*.

Protiv ovog gotovo tradicionalnog shvatanja odlučno govori pre svega genealoška i onomatološka situacija: Tindarovi sinovi Kastor i Polideuk ne zovu se samo Dioskouroi nego i Tundaridai, tj. deca Tindarova, ali nikako Tindari odnosno Tundareoi kako bismo morali očekivati prema Kretschmerovoj analizi. Drugim rečima, izraz Dioskouroi ne podudara se ni formalno ni sadržinski sa patronimikom Tundaridai, čak ni onda kada se uzme u obzir čuveno Ledino jaje, odnosno oba jajeta, budući da Tundaridai ukazuje jedino i isključivo na Tindara kao roditelja, a nikako na Zeusa odnosno dogričkog Tin (kome odgovara slov. dan), kako je glasio etrurski oblik indoevr. božanstva vedrog i sunčanog dana. Ni Kretschmer, ni ostali, nikako ne uzimaju u obzir varijante Teudareos i Tutareos, nego se oslanjaju samo na grafiju Tindareos, koju razume se, proglašuju arhetipom. Drugi deo ovog tobože složenog imena, mislim na dar, ni u tom slučaju se ne može identifikovati sa etr. thur, čija aspirata ukazuje na prvobitni bezvučni dental.

Kad hladno pogledamo sve tri varijante Teudareos Tutareos Tundareos, dolazimo do jedinog mogućeg zaključka koji glasi: ovde imamo pred sobom potpuno normalnu indoevr. vokalsku alternaciju kako nam to pokazuju grčki primeri peuthō puthein punthanō, teukhō tukhā tugkhanō. Stoga singularni lakonski oblik Tindareos moramo ceniti isto onako kao dijalekatsku varijantu aisimnatas nasuprot sasvim uobičajenom aisumnaō, kako je to pokazao već Herwerden u svome Rečniku s. Tindareos. Ovaj prelaz u/i svakako je uslovljen neposrednim kontaktom sa prepalatalnim dentalima koji su izazvali asimilaciju.

Stoga i ne smemo poći od usamljenog lokalnog oblika Tindareos, nego od celokupne onomatološke serije Tutareos Teudareos Tundareos, koja svojom apofonskom situacijom jasno otkriva njen indoevr. karakter i nikako ne dozvoljava tradicionalnu analizu na osnovu nekog tobožnjeg komposita. Zbog tih je apofonskih odnosa daleko opravdanija analiza Teud-areos, odnosno Tutareos i Tund-areos. Tako u ovom očiglednom nomen derivatum dolazimo do poznatog sufiksalnog elementa —aro koji je dobro dokumentovan u indoevropskom a naročito u ilirskom onomastiku kako to pokazuju primeri Dindari Scirtar itd (isp. Scirtos Scirtios Scirtari Skirtones Scirtiana, Krahe, Lex altill. PN 144). Prema tome osnovni elemenat ovoga derivata, a ne komposita, glasi teut(tud)tund, pa mu je najbliža onomatološka veza sa Apolonovim epitetom iz Centralnog Balkana, čije dublete glase Eteudanos Oteudaniskos. Navodim obe ove dublete u prvom redu stoga što ih stručnjaci ne uzimaju u obzir, pa tako ni Norden, koji je ovoj onomatološkoj seriji posvetio naročitu pažnju. (Altgermanien 283)

Norden kao nestručnjak u lingvistici smatra ovu grupu paleoevropskom a ne indoevropskom, iako baltsko tauta svojim vokalizmom potvrđuje odlučno indoevropsko poreklo važnog termina

teuta/touta »narod«. Varijanta Tutareos sadrži nulsku bazu a Tundareos pokazuje nazalni infiks u radikalnom elementu. Drugi zvučni dental u varijanti Teudareos i nulsku bazu u varijanti Tutareos pokazuje Hesihijeva glosa Tudan kolonan »Tundaridan kōlōnan«. Ovaj dorski genitiv plurala važan je u prvom redu stoga što jasno potvrđuje našu analizu ove onomatološke grupe odnosno njen radikalni elemenat teut/d u kojoj je drugi dental mogao postati zvučan ne samo zbog prethodnog nazalnog infiksa kao u varijanti Tundareos, nego i putem disimilacije prema bezvučnom inicijalu. Isti taj zvučni dental imamo ne samo u Apolonovim epitetima E/O-teudan — nego i u srodnim idioglotskim slovenskim derivatima tužd (od starijeg toudio) i štužd odnosno ščužd. Hesihijev izdavač Schmidt stavio je krst pred pomenutu Hesihijevu glosu, iako je tradicija teksta potpuno prozirna i pravilna. To je učinio svakako sa tog razloga što je tu glosu smatrao pogrešno uazbučenom jer pred njom stoji glosa tude. Toj se nezgodi može lako pomoći na taj način što helenističku grafiju tude bez ikakvih naročitih domišljinja možemo prevesti na normalno tudai pa je time glosa Tudan savršeno uazbučena. Drugi zvučni dental dokumentovan u onomatološkoj seriji tudas Toudareos Tundareos Oteudanos Eteudaniskos nasuprot Tutareos ne javlja se samo u slovenskom (s) teudo/toudo »masa narod« nego i u nem. sasvim konkretnom i koradiokalnom nazivu debelog mesa Steiss (od starijeg steudō), pa je stoga i sa ove strane onemogućena veza i kombinacija sa nekom paleoevropskom i doindoevropskom fonetikom.

Teže je odrediti, da li treba poći od homofonih leksemskih minimuma (s)teu— »debeo« ili (s)teu— »zbijen, nabijen, masovan« (v. Ernout-Meillet³ 1249). Trautmann i Walde-Pokorny su za prvu mogućnost, iako se obe semantičke jezgre mogu svesti na jedan jedini leksemski minimum, pogotovo kad u baltskom pored tauta »masa, narod« imamo i tuntas tumtas tumstas »Haufe, Schar, Menge«, pa se na osnovu te činjenice nazalni infiks u varijanti Tundareos ne mora smatrati posledicom doklasične miksoglotije dorskih i ilirskih plemena.

Promenu značenja narodni:tudi, koju susrećemo u slovenskim koradikalima, imamo kod ove leksičke grupe i u let. teuta »Volk; Fremde, fremdes Gebiet, fremdes Dorf, tautas« aus fremden Gebiete kommender Freier« (V. Trautmann, Balt.-slav. W.-B. 315). Ova interesantna semantička nijansa, koja u dovoljnoj meri pravda idioglotsko shvatanje slovenskih srodnika, nastala je po svoj prilici kao antiteza velike porodice odnosno zadruge i njene dedine prema ostalim susedima. Potpuno istovetnu semantičku evoluciju imamo i u lat. derivatu gentilis koji još u klasično doba označava pripadnika istoga gensa ili rodovske zadruge a u doba poznatog carstva, kod Prudencija i Ausonija, »stranca, varvarina, poganina«.

S druge strane ilirski derivat teuta (na) »regina« koji se sa svojim normalnim vokalizmom i sa specifičnim značenjem potpuno poklapa sa got. thiudans »kralj«, pokazuje, kao i naziv osačkog magi-

strata meddis t u v t i k s, istu semantičku evoluciju koja se javlja već u grč. tuđici t u r a n n o s i u epiklesi etr. Afrodite, Venus Regina, Turan. Stoga se ovaj društvenopolitički termin i svodi na nulsku bazu t u t a n o, koju smo već konstatovali kod varijante T u t a r e o s. Disimilacija dentalnog reda t u t a n o — prema t u r a n ima svoju paralelu u lat. m e r i d i e s od starijeg m e d i d i e s i u nem. K ü s t e r prema lat. c u s t o d e. Stoga nije isključeno da i filistejska titula s e r a n pripada istoj leksičkoj grupi iz govora indoevr. Pelasta, o kojoj sam opširnije govorio u posebnoj raspravi (Patriculae Pelasticae III ŽA II 184) gde treba izdvojiti terminološki par t i t a k s t i t ē n ē zbog kvaliteta i kyantiteta prvog sloga.

Za nas je u ovom slučaju važniji taj detalj što doklas. i klasičnoj Ledi odgovara naša Lada i Vukova Vlada, nego što i u imenu njenog supruga, mitskog kralja u dorsko-ilirskoj Sparti, nalazimo istovetnu semantičku jezgru »vladar«. Četiri varijante tog imena T u d a s T u t a r e o s T e u d a r e o s T u n d a r e o s imaju isto tako kao i ime njegove supruge pouzdane srodnike u slovenskom rečniku, iako sa znatnom semantičkom promenom koja se bez teškoća može objasniti. Ona ubedljivo ukazuje na naročitu starinu ovog mitskog para, koji je u neku ruku rodonačelnik. Njihovi sinovi su istovremeno i Zevsova deca (Dioskouroi). Ali njihovo doklasično poreklo ab ovo Leda ukazuje na matrilinarni poredak gde vlada gospa Lada, odnosno Leda, ili kako glasi grčki prevod: P o t n i a. Za takvo shvatanje govori i arheološka situacija o kojoj nas obaveštava Picard (Les Rel. Préhell. 159) ovim rečima: Dioscures, ancêtres de ceux qui furent appelés à ancadrer un jour leur soer divine, Hélène de Sparte, étaient déjà aussi assesseurs de la déesse-mère préhellénique; on a constaté la présence triades constituées ainsi ou autrement, non seulement à Sparte (Sanctuaire d'Orthia) mais à Lesbos, à Samos, à Milet et en Anatolie, jusqu'en Thraco-Phrygie; on les retrouvera d'Asie Mineure en Étrurie et en Italie primitive: d'où la »triade Capitoline«.

Ovaj duži citat bio je potreban stoga da se uoči i geografski momenat koji je važan ne samo zbog Lade nego i zbog grupe t e u t a, kojoj pripada ne samo Ledin suprug T e u d a r e o s i slovenski derivati t u d, nego i »skitsko« ime T e u t a r o s, koje Norden o. c. 311) smatra Herodotovom fikcijom, iako i sam navodi iz skitskog i ilirskog onomastika derivate istoga tipa. Nordena je očigledno zaveo atribut »Skit« za Teutara, zbog lingvističke činjenice da su Skiti kao iransko pleme Azijati i da je grupa t e u t a dokumentovana samo za Evropu. Tako zaključuje da je ime T e u t a r o s nepouzdana za tu oblast. Ali slovenski derivat t u d i slovenski karakter tripoljske civilizacije ne dozvoljavaju Nordenov zaključak, i to tim manje što su se pod skitskim imenom krila raznorodna plemena indoevropska i neindoevropska (v. Quaestio de Neuris Cimmericae, Glas SAN CCVII 29 i d.). Neizvesna je pripadnost etnika S a u d a r a t a i (v. H. Krahe D. Alten Balkanillyr GN 16) koji se javlja na jednom natpisu iz Olbije, iako bi se on bez ikakvih teškoća mogao izvoditi od starijeg oblika (S) T e u d a r a t a i.

Videli smo da leksička grupa *l a d l a d a L a d a* zajedno sa koradikalima *V l a d a v l a d i k a* prema Lidénovu zakonu, koji važi u baltsko-slovenskim dijalektima za inicijalsku grupu *v +* likvida, zbog svoje izuzetne arhaičnosti ima razvijenu idioglotsku filijaciju sa gledišta opšte-indoevropskog rečnika. Zbog te arhaičnosti i filijacije veza sa leksičkim ostacima doklasičnog balkansko-anadolskog prostora postaje sasvim razumljiva kada se ima na umu da su indoevropski Pelasti, koji se obično zovu Pelazgi, pretstavnici starije opšte-indoevropske centralne grupe, čija fonetika razlikuje sva tri reda guturala. Zbog ove tvrde činjenice Pelasti se ne mogu ubrajati ni u kentumske ni u satemske Indoevropljane. Istu arhaičnost i gotovo istu leksičku filijaciju pokazuje i drugi dubrovački termin, *s e b a r*. I kod njega kao kod termina *L a d a* tražene su veze sa antičkim idiomima. Tako je akademik Oštir, kako će se videti, pokušao da ovaj termin objasni pomoću etruskog odnosno tirsenskog i tračkog rečnika, a Rozwadowski pomoću imena *C i m b r i*. U pomenutoj raspravi Pelasto-Slavica, kojom ću se i u ovom slučaju koristiti pokušao sam da na primeru termina *g r a d* (od starijeg *g h o r d h o*—), čiji slovenski idioglotski karakter priznaje dakle i Vasmer u svom Rečniku s. v., izložim njegovu neobičnu filijaciju sa leksičkim i toponomastičkim materijalom u istočnom delu Sredozemlja, a naročito na minojskom Kritu, gde se u linearnoj azbuci zvanog B danas traže i čitaju »staroahajske« reči (v. Chantraine, Rev. d. Phil. I, II, 1955). Tako su Ventris i Chadewick, napustivši uzaludan eksperimenat sa etruskom radnom hipotezom, otkrili na minojskom Kritu najstarije Grke, ili, tačnije rečeno, Indoevropljane, koje oni u lingvističkom pogledu povezuju sa arkadsko-kiparskim Grcima, čija se fonetika, ukoliko se radi o refleksu indoevropskih labiovelara, slaže sa fonetikom indoevropskih Pelasta. Iako Chantraine, ni ne pominje Hroznjev rad u pogledu dešifrovanja minojskih azbuka ipak on dolazi do zaključka da je u principu rešeno pitanje kritsko-mikenskih Ahajaca. Savršeno negrčke pojave kao istovetnost imena *G o r t y n s* i *k a r t*— u Hesihijevu derivatu *K a r t e m n i d a i*, koji je očigledno isto što i protoslov. *g a r d a* i prvi deo tautološkog kompozita *K a r d i o - p o l i s* na tračkom Hersonesu dužni su da objasne Ventris i Chantraine pre nego se sa njima složimo da su najstariji Indoevropljani na Kritu i na Peloponesu bili doista ahajski Grci. Dotle ćemo se morati još malo strpeti i kritske slučajeve kao fitonim *d a u k o s* »daucus caropa«, čiji se fonetski arhetip potpuno podudara sa slov. *d u h u* (od starijeg *d h o u s o*—) shvatiti ne kao ostatak staroahajskog rečnika nego onog još starijeg indoevropskog rečnika čiji su nosioci bili indoevropski Pelasti.

Slična je situacija i sa poreklom društvenog termina *sebar* čije je postojanje u Dubrovniku još stigao da zabeleži Vuk. I ovaj termin kao termini *l a d a* i *g r a d* pokazuje duboke korene koji idu prilično daleko u doklasičnu antiku. Kako takvog korenja ima poprilično postoji

mogućnosti da se komparativnim metodom izvrši proveravanje pomoću srodnog indoevropskog leksičkog materijala čija starost nimalo ne zastaje za drevnim Minosom. Stoga sam ja u pomenutoj raspravi, nasuprot Rozwadowskom i Pisanju koji za njim i sa njim slovenski termin *simbu* sebar identifikuje sa etnikonom *Cimbri* u karskom imenu božanskog glasnika, tumača i veziste *Hermesa* koje glasi *Imbros* našao, ili bar mislim da sam našao, najstariji fonetski i morfološki ekvivalent ovom dubrovačkom terminu. I u karskom rečniku može se naći poneki trag indoevropski, kako je to već i ranije primećeno. Ali zbog relativne hronologije, koja je važna ne samo za Karce i indoevropske Pelaste nego i za minojske »Ahajce« potrebno je navesti mišljenje Kretschmera, čiju stručnost u ovakvim pitanjima i pored nekih njegovih zabluda još uvek s punim pravom prizaju. Ona ne važi samo za Anadol nego i za jugoistočni Balkan sa Peloponesom, čije dogrčke *Lege* odnosno *Lelege* indentifikuje Kretschmer sa *Lakima* u današnjem Kavkazu. Kretschmer kaže (Glotta XXXI): In der Antike bedeutet sie (die Zerstreung der Abchasen und Ubychen) den Abschluss der Bevölkerungsumwälzungen, die durch die Invasionen zuerst der Hethiter oder richtiger der Nasier (Nesier) und Luvier, dann der Phryger und Armenier, der Myser, Lyder, Karer (Kavarer), schliesslich der Griechen hervorgerufen wurden. Nachher kamen im Altertum nur noch die Galater und Römer. Ovaj citat nam je potreban ne samo zbog *Ventrisovih Ahajaca* nego u prvom redu stoga što se u leksičkim mrvicama indoevropskih *Friga*, ili *Frigijanaca*, *Jermena Misa*, *Lida* ili *Lidijanaca*, *Kara* mogu utvrditi tragovi indoevropskih *Pelasta*. Ali karska talasokratija po antičkim tradicijama i računicama kao da pripada tek VIII v. st. e. (v. *Dottin o. c.* 241) zapravo od 730 do 670 g. tj. onoj eposi posle tirsenske kolonizacije Apeninskog Poluostrva koja je započela najkasnije oko godine 800. Ovo znači da karsko pitanje nije ni istoriski akamoli lingvistički raščišćeno. Isto važi i za Kretschmerovu identifikaciju hetske *Ahiyave* sa grčkom *Akhava*, koju on sada traži na istočnom Kipru gde su arheolozi utvrdili mikensku keramiku (v. *Glotta* XXXIII, 2). Ne mislimo na ovom mestu da potežemo pitanje najstarije grčke kolonizacije Anadolskog primorja, koja, prema Kretschmeru, treba da je započela već u XIV v. st. e.

U već pomenutoj raspravi *Pelasto-Slavica* dodao sam karskoj onomatološkoj grupi *Imbros Imbramos Imbrasos*, čija je likvida posle zvučnog labijala očigledno sufiksalne prirode, i *Hesihijevu* glosu *imbous* »iumentum, označenu kao da pripada lidijanskom rečniku. Ali zbog kultske simbioze *Karaca* sa *Lidijancima*, koja je dobro poznata *Herodotu*, teško je, zbog karskog imena *Imbros* tu glosu smatrali isključivo lidijanskom, pogotovo kad nam semantičke paralele kao *lat. iungo iugum iumentum* i *lakonska glosa zougoner* »boves« navode na povezivanje sa glosama *impsas* »zeuxas« i *Impsios* »Zygios« (*Posejdon*). Ovamo spada po svoj prilici tesalska glosa *gimbana* »zeugana«, čiji inicijal i *Liddel-Schot-Jones* smatraju uobičajenom grafijom za *digamu*. Ali mikso-glotske dublete do-

grčkog porekla kao (s)ypia, S/Halmydēssos i makedonska glosa gouan »suem« dopuštaju sasvim realnu mogućnost da se pođe od inicijalskog sibilanta, tj. od starijeg sip/simb—. To bi značilo, da se sa imenima Imbros Imbramos Imbrasos i imenicom imbous »iumentum« mogu sa fonetskog gledišta spojiti ne samo pomenute Hesihijeve glose impsas i Impsios nego i dosada neobjašnjeni i usamljeni latinski koradikali saepe, saepio saepesi, što je naročito važno, društveni termin prōsāpia (isp. progenies i proles) Semantičku stranu ove veze objašnjava u dovoljnoj meri staroind. badhnāti »(ver)bindet, fesselt,« i bandhu— »Verbindung, Verwandtschaft, Genossenschaft, Beziehung; Verwandter, Angehöriger« čija je pripadnost grupi Band, binden, pentheros i lat. offendimentum, van svake sumnje. Ostaje samo da se objasni vokalske alternacije između koradikala prōsāpia, saepe, saepesi grčki Impsios imbous Imbros kao i nekih dogrčkih keramičkih termina o kojima se opširnije govori u Pelasto-Slavica. Mogu se konstatovati ove varijante leksemskog minimuma saip—, dokumentovane u grč. aipos, aipeinos, aipsa, aipseros (isp. sematičke paralele pēgnymi pēgos pagos) zatim sūp—, dokumentovano u grč. ipos i ipsos i sāp—, sa normalnim gubitkom sonanta posle dugog vokala, dokumentovano u lat. prōsapia i najzad baza sa nazalnim infiksom simp/b— dokumentovana u lat. simpulum simpuvium Simbruvium i u Hesihijevim glosama impsas Impsios, i, što je od posebne važnosti u slov. koradikalu simb(e)ro— »coniunctus, agricolae boves aratorios inter se consociantes vel omnino consocii«. Priznajem da ova leksička grupa nije utvrđena akamoli posebno obrađena u Walde-Pokornyevu Rečniku. Ali je njeno postojanje van svake sumnje i to već u opšte-indoevropskoj eposi kako to pokazuju kordikalni sinonimi prōsāpia, simb(e)ro i tračka glosa Zibuthides »Thraeces proprie dicti« kod Hesihija. Ali Hesihijev izdavač Schmidt kod ove glose, koja dolazi posle leme zibynnai stavlja tačku između ziby i —thides po čemu bi se očekivalo da pravi oblik glasi Ziburthides. U tom slučaju laik bi pomislio na nem Geburt gebürtig, čiji prefiksalni element ge—, gi—, ga— potiče od starijeg qo— (v. Klugeov Rečnik¹² 189). Stoga se moramo zadovoljiti prostim zub-ut i to tim pre što već imamo tračka etnika Sapaioi, Gabioi, Abioi. Iako im ne znamo pravih značenja možemo ih uzeti u obzir u prvom redu zbog tračke monoftongizacije diftonga ai, na osnovu čega dobijamo apofonske baze saip/sip— koje smo već napred utvrdili. Drugi razlog za ovu vezu nije ništa manji budući da se oslanja na Hesihijev atribut gnesios »rođeni, pravi«. Apofonsku bazu sa dugim vokalom koju je uslovio gubitak drugog dela diftonga već u opšte-indoevropskoj eposi imamo u lat. terminu prōsāpia od starijeg sā(i)po—. Prefiks u ovom derivatu kolektivske prirode izazvali su po svoj prilici sinonimi prōlēs prōgenis prōgenitūra. Baza sa monoftongizacijom prvobitnog diftonga imamo već

u pretresenim koradikalima *z a m a t o— i g a b a t o—*, pa su stoga oblici *g a m b a t o— i g a m b r i a* dobili svoje nazalne infikse tek u mikso-glotskoj fonetici. To znači da se ovi oblici ne mogu staviti u isti red sa grč. *im psas*, *Im psios* i dogrč. *gimbanai* a svakako i slov. *se bar* (od starijeg *simbro—*), koji potpuno odgovara kar-skom *Imbros* i dogrč. *simblos*. Smena likvida *l/r*, kako smo videli ranije, starog je datuma čak i onda kada se javlja kod sufikslnih elemenata. U pogledu korenskog vokala originalno trački termin *Zibythides* odnosi se prema imenu *Sapaioi* kao *gabathon* i *gabena* prema *(s)ipyā*.

Sve to treba imati na umu pri tumačenju termina *simbro—*, koji je već Solmsen, a posle njega Walde i Muller (Altlt. Wb., 396), povezao sa italskom onomatološkom serijom *Sabus*, *Sabini*, *Samnium*, *Sabelli*, i nem. *Sippe* (ali staroind. *sabhā* »Versammlung der Dorfgemeinde« je komposit: **sm** + **bha**. Nažalost iz italskog rečnika dolazi u obzir samo ime kotline koju čini reka Anié u oblasti Ekva i koja se zove *Simbruvium* (isp. *Lanuvium*, *Vesuvius*, *Pacuvius*) Ime *Simbruvium* dolazi u obzir u prvom redu stoga što mu je sa gledišta fonetike radikalni elemenat potpuno istovetan sa slov. *simbru*. Poznato je, da nazalni infiks često dolazi u vezi sa sufikslnim— **ro**, pa se prema tome i slov. termin *simber* i italsko *Simbruvium* zajedno sa dogrč. *simblos* »sud, ostava, koš« mogu i sa gledišta semantike smatrati karadikalnim derivatima. U pogledu apofonije za naš leksemski minimum *sāip— / simp—* osim leksičke grupe *skānā*, *skaios*, *skia* ubedljivo i interesantnu paralelu pruža leksička grupa *lampros*, za koju Hofmann (Et. Wb. d. Gr., 172) s pravom postulira baze *lā(i)p—*, *lāip—*, *lāp—*. Iz ove poslednje baze dokumentovane u grč. *lāmpō* itd. jasno se vidi da je gubitak sonantskog elementa, koji je u dugoj bazi **ai** bio sasvim opravdano prenesen i u redukovanu bazu. To znači, da pored koradikala kao *prōsāpia*, *prōsāpies* možemo računati i sa bazom *sāmp/b—* odnosno sa derivatom *sāmbro— sāmbuo* (cf. *amion*).

Za naš termin *simbro—* moraju se tražiti onomatološki pouzdaniji srodnici no što su *Sempronius* i *Ambrōnes*. Prema mišljenju Rozwadowskog to su *Cimbri* koji se redovno javljaju sa *Ambronima* i *Teutinima*, a po mome to bi mogli biti *Kimberoi* koji se javljaju u antičkom rečniku sredinom V v. st. e.

Dosadašnju literaturu o nejasnom poreklu i značenju važnog društveno-političkog termina *se bar* koji se sve do Vuka održao u dubrovačkom govoru beleže Jokl (*Sbornik L. Miletiča*, 12 I, 659) i Pisani (*Die Sprache* I, 140). I novija tumačenja isto kao i starija mogu se uglavnom podeliti u dve grupe: jedni su tumači, kao Ljapunov (*simbro—*), Sobolevskij i Vaillant *sēmbro—* od nedokumentovanog *koim-ro—*) i Petersson (heteroklitična osnova *sebh-er*, *sebh-n-es*, *sembhno*) za idioglotsko poreklo, dok su Oštir (etr. *zenpir*) i Jokl (germ. *sēmburo—*), Rozwadowski (keltsko *kimbro—* < germ. *himra*) i Pisani za aloglotsko po-

reklo. Miklošičeva kombinacija sa finskim izvorom, data uostalom bez ikakve stvarne podrške, danas se više ne uzima u obzir. Još u većoj meri važi to za Safarikovu kombinaciju s imenom Sabeiroi et hnos ounikon, protiv koje govori ne samo fonetika, nego i sasvim konkretna i specifična značenja termina *sebar*, Jireček (Arch. sl. Phil. 22, 212) postulira za južnoslovenske i ruske oblike (*sjabr*, *šabr*, *šeběr*, *seběr*) fonetski arhetip *sembiru*— odnosno *simbiru*—, kome slično Schiemannu daje semantičku jezgru »Hältner, Teilhaber, Gesellschafter«. Na to primećuje Jokl da se šiptarska pozajmica iz slovenskog *sěmběr* »Teilhaber am Vieh, Halbspänner, Genosse, Teilnehmer, Kompagnon, Sozius« u svakom pogledu potpuno poklapa sa Jirečkovim shvatanjem.

Uzgred treba napomenuti da je Oštir sasvim ubedljivo odbio gledište mađarskih stručnjaka (Szinyi, Melich, Gombocz), koji su u rumunskom kolektivnu *simbră* »societas, communio, commercium« nastojali da pronađu posrednika između grč. *symbolā* i slov. oblika (Jokl o. c. 124), budući da su u rumunskom samo intervokalsko *l*, a ne i postkonsonantsko menja u *r*. Sam Oštir polazi od staroevropskog **Dzē(n)bir* »zadruža«. U pogledu tog tobož prvobitnog značenja, ali samo toliko, s Oštikom se slažu Vaillant (Slavia II, 1932, str. 38—40), Ljapunov i Soboljevskij (Jokl o. c. 659) koji termin *sebar* smatraju koradikalnim derivatom baltsko-slovenske grupe *šeimā*— »familia« (Trautmann, Bsl. Wb. 300) sa tom razlikom što Vaillant i Soboljevskij polaze od apofonske baze *šaima* (*koimo*—), a Ljapunov od nulske baze *šima*—. Međutim sva trojica moraju da pretpostave prelaz grupe *mr* u *mbr*, tj. *sēmbu* moralo je postati od starijih oblika *šeimra* odnosno *šimra*. Da za takvu rekonstrukciju nema upravo nikakvih dokaza, priznaje sada i sam Vaillant kada (Gramm. Comp. des lang. slaves, I. 195) kaže sledeće: *Des groupes *nr, *mr ont dû se rencontrer, mais on n'est guère renseigné sur leur traitement en slave, ni en baltique.*

Još reč dve o fonetskoj strani dosadašnjih tumačenja. Soboljevskij, Oštir, Vaillant i Jokl pretpostavljaju dug osnovni slog na osnovu uzlaznog naglasaka, pri čemu je svejedno da li je ta dužina prvobitan monoftong ili stariji diftong, Jokl (o. c. 130) se pritom poziva i na ruske oblike (*sjaběr*, *sjabr*, *sjabor*, *šaběr*, *sjaber*, *sjabru*) kao i na naše *sēbar* da bi dokazao *steigende* (*gestossene*) Intonation. Ali kako znamo da ranije (Vondrak, Vgl. Slav. Gramm. 225) u pogledu prvobitnog kvantiteta ruski su oblici prilično problematičan svedok, dok na drugoj strani imamo slučajeve kao *pūn* pored *brāt* nasuprot *pīlnas* i *bhrātro* (isp. i *sēdra* nasuprot *Sinter*, ali *grēdelj* prema *grindila*). To znači, da prvobitni uzlazni naglasak u terminu *sembu*— ne mora pretstavljati dužinu osnovnog, odnosno, kako Jokl misli, prvog sloga, nego da se može početi od sonantskog diftonga *simbro*—. I sam Jokl na kraju krajeva postulira neslovenski kompozit *semburo*—, dok Rozwadowski slično Ljapunovu računa sa nulskom bazom *kim-ro*—, od koje da

je postalo germ. *himbr*— i keltsko-latinsko *Cimbri*. Prema ovom tumačenju Rozwadowskog slov. *sebar* bila bi pozajmica iz germanskog, čije je *himbr*— koradikalno sa baltsko-slov. *šeima* »porodica«.

Svi ovi navedeni etimološki pokušaji, stariji i noviji, tumače termin *sebar* kao člana zadruge ili porodice odnosno kao *Sippengenosse*. Sa tim se ne slažu Jireček i Jokl zbog šipt. *sember* i grč. *sembrós*.

Prema Joklu slov. *sembru*— pretpostavlja ne starije *sembiru* ili *simbiru*, kako je mislio Jireček nego *sēmburu* od nedokumentovanog kompozita *sēm-bur*. Tako je ta reč morala da postoji i da glasi u gotskom jeziku i njeno pravo značenje treba da je »halben Ertrag, halben Zins, halbe Abgabe scil. liefernd bzw. empfangend«, »Halbzinsmann, Halbbauer«. Nažalost sa ovakvom interpretacijom ne slažu se ni grčka ni šiptarska tuđica ni rumunsko *simbrā* ni mađarskom *cimbora*, pa ni ruska značenja koja Jokl uzima iz Daljeva rečnika. Tu se ne radi ni o napoličaru ni o polovniku nego o zemljoradniku koji se mora povezati i udružiti sa drugim zemljoradnikom, koji je u pogledu radne stoke isto tako oskudan kao i on sam, da bi mogli obojica zajedno jedan drugom uzorati i obraditi zemlju.

Iako se Jokl služio i izvesnim materijalom iz ekonomske istorije, ipak mu se mora prigovoriti da je taj njegov napor bio nepotpun i stoga nekoristan. Njegovo tumačenje tog pretpostavljenog kompozita, koji on interpretira sa nem. *Halbbauer* i lat. *colonus partiarius* (v. Gai, *Instit.*, 2, 254; Dig. 19, 2, 25 i Gaffiot s. v.) pretpostavlja takav društveno-ekonomski poredak kod slovenskih plemena u doba seobe naroda, kakav je dokumentovan tek docnije, kada je bila završena slovenska diaspora. Za opšteslovensku epohu razlikuje *Niederle* (*Mannuel*, II, 169) pored aristokratije dvorskog i ratničkog karaktera još dva društvena sloja, slobodne seljake i robove. Suprotno tome naši stručnjaci *Ostrogorski*, *Grafenauer* i *Perović* (*Istorija naroda Jugoslavije* I, 70) smatraju da se tek pod kraj VI v. n. e. može govoriti u punom smislu reči o robovima kao društvenom sloju. Isti pisci nalaze da su slovenska plemena sve do VII v. n. e. živela uglavnom u rodovskoj zajednici, koja nije znala ni za ekonomsku ni za političku klasifikaciju nego samo za »rodovsku demokratiju«. To znači, da se tek posle dijaspore može govoriti o *Niederle*ovoj podeli.

Naši sinonimi *suveznik*, *suznik* i *sprežnik* dopuštaju daleko stariju pojavu termina *sebar*.

Da je *Jaklov* napor u ekonomskom pravcu bio doista nepotpun, pa stoga i nekoristan, vidi se najbolje po tome što je sasvim pustio iz vida važan ukrajinski termin *posjabrina* odnosno *sebrovstvo*, koji su prema *Hruševskom* (*Gesch. d. Ukrain. Volkes* 1362) sinonimi za rod i za dvorišće, tj. boljšaja patriarhaljnaja semja (v. *Schrader-Nehring Reall.* 1290 i *Kosven*, *Očerkij istorij pervobitnoj kulturij* 121 koji daje i sinonime *ognišče pečišče dijm dom*). Njoj kod Slovena odgovara za druga, čijoj je pojavi dosta

pažnje posvetio i sam Engels (v. Mandić, Hist. Zbornik V 248; zadruga je bila osnovana proizvodo-potrošačka jedinka onoga vremena).

U vezi sa pitanjem termina *sebar* mora se odmah istaći važna razlika da je termin *drug*, od kojeg potiče derivat *družina* i složenica *zadruga*, daleko raširenija u indoevr. dijalektima, kako to pokazuju etimološki priručnici.

Hruševskij ističe da se u ukrajinskoj zadrugi javljaju kao punopravni članovi i lica van roda, pa bi se u istom smislu termin *sebar* kao član posjabrine mogao interpretirati sa »coniunctus, consociatus«. Slično je bogatstvo semantičkih nijansa i u sinonimu *druga* »drug« kako se to vidi iz Trautmannova Rečnika (59): litav. *drugas* »Gefährte, Genosse, Geselle, Freund; Ehegatte, Teilnehmer, Gehilfe«, *druge* »Genossenschaft,, Verband von Freunden, Genossen, Verein, Familie, Gesamtheit der zusammen lebenden Verwandten«. Od slovenskih članova ove terminološke grupe pominjem st. slov. *družina* »sunodia, sustratiotai«, »hetairoi« i slov. *družina* »Hausgenossen, Familie, Gesinde« kao i osnovno *drug* »Genosse, Gefährte, Freund, Gemahl, Gatte, Kompagnon, Brautführer«. Navedena značenja mogu poslužiti kao paralela za semantičku evoluciju termina *sebar* za koga se u Ak. R. kaže najpre sledeće: čovjek nižega društvenoga položaja u srednjovjekovnoj hrvatskoj i srpskoj društvenoj organizaciji; u srpskoj državi XIV i XV vijeka sebrima su se zvali svi oni koji nisu pripadali ni vlasteli ni svećenstvu. A nešto donije se kaže da Jireček, a sa njim i Mažuranić, smatraju kao prvobitno značenje »dionik u poslu, i dohotku«. Ukrajinska posjabrina i sebrovstvo kao sinonimi za rod, kako zaključuje Hruševski, odnosno dvorišće ognjišće, pećišće dijm dom, primoravaju nas da i u pojmu *sebar* kao starije značenje vidimo neku semantičku varijantu za *drug* i za *drugar*. Pojava anticipiranog —r— u sloven. *sreber* »seljak« i dubletama *srebric* za *sebric* i *srebar* za *sebar* dokazuje u prvom redu to da se prvobitna semantička jezgra morala dosta rano izgubiti budući da nije više aktivna etimološka svest koja je ustupila mesto paretimološkim adaptacijama. I derivat *sebrnjak* »sebrnjaki su ona dva čovika ki skupa cilo lito oru« mogao je postati tek onda kada se počela raspdati zadruga i kada je u vezi sa novim seobama pod turskim pritiskom počela da se u sve većoj meri javlja inkoština. Raspadanje zadruge kao velike porodice kojoj je na čelu morao biti ded, a ne naprosto otac, jer je termin *dedina* stariji od *baština* i očinstvo, počelo je kod zapadnih Slovena već u XI v. (v. Niederle, Manuel II 173) To znači otprilike u isto doba kada sa najdonije morali balkanski Sloveni da ovaj svoj termin sa sačuvanim nazalom predaju svojim novim balkansko-podunavskim susedima.

Stoga se moraju ceniti kao donije semantičke varijante koje beleži Ak. R.: pučanin, kmet, seljak, težak, podložnik vlasteoski, ali ne i rob rab; čovjek slabe tupe pameti; ponizan, smjeran, pokoran čovjek.

Reljkovićev oblik *semer* sa značenjem »kmet« mora se svakako tretirati zajedno sa geografskim terminom *Semberija*, čiji

nas nazal u prvom slogu upućuje na arbanaški izvor, koji je kako znamo sekundarne prirode. Već sada možemo reći da na osnovu ukrajinske posjabrine i sebrovstva semantičke varijante ovog termina sačuvane u arbanaškom i novogrčkom ne mogu biti primarne nego svakako sekundarne.

Starijem značenju, utvrđenom u grčkim i šiptarskim pozajmicama, odgovara i starija fonetika, budući da sačuvani nazalni elemenat dokazuje da je reč iz južnoslovenskih govora prešla južnim susedima najdocije u prvoj polovini X v.

Iz Vukova opisa s. spreĝa sasvim je lepo uočljiva semantička jezgra iz koje su se bez naročitih skokova i specifičnih uzroka mogla prirodno razviti sva potonja značenja društveno-ekonomskog termina *se b a r*, zamenjenog novijim tvorevinama na osnovu iste onmasiologije i to upravo u našoj jezičkoj oblasti, gde su, prema svedočanstvu grčke i šiptarske pozajmice sačuvana najstarija značenja. Rumunski kolektiv *s i m b r a*, koji je postao i nomen actionis, potvrđuje i sa morfološke strane arhaičnost ovog termina, budući da je građen pomoću istog kolektivskog sufiksa kao *gospoda* i *bratija*, *braća* (od starijeg *bhrātriā* kao i grčko *phratrīa*). Ovi semantički i morfološki detalji jasno govore protiv Jokla, koji je morao sam da konstruiše i ad hoc udesi svoj kompozit *sem-bur*, iako njegovo značenje »napoličar« u suštini ne odgovara upotrebi slovenskog termina *se b a r*. Joklu nije pošlo za rukom ni to da u rečniku gotskih Germana pronade bar jedan kompozit čiji bi prvi deo odgovarao traženom *s ě m i*— »pola«, budući da citirano starosaks. *s ā m quik* i starovis. nem. *s ā m iqu ē k* odgovaraju lat. *semi-vivos*.

Pozivajući se na Šahmatova tumači Jokl ruske dijalekatske oblike *sja b ě r*, *sj á b o r*, *sj á b e r* kao sekundarne dublete kao što je to slučaj u *dobor*, *krugol*, *chraber* i *veper*. Ali *ost ě r* nasuprot *ost r u* i *os ě l o k* pored staroslov. *osla* očigledno potvrđuju ono stanje koje je starije i od opšteruskog i od opšteslovenskog: ovde se radi o morfološkim dubletama starijeg, doslovenskog datuma jer prema grč. *akros* i baltsko-slov. *ašra* stoji irsko *acher* (od starijeg *akeros*). Iz toga proizlazi, da je i slov. termin *sembru* prema šiptarskom *s ě m b ě r*, *Semberija* i ruskom *sj á b ě r*, *sj á b e r* morao imati dva oblika: jedan obrazovan pomoću sufiksa —*ero* kao irsko *acher* a drugi pomoću sufiksa —*ro* kao grčko *akros*. Savršeno iste dublete imamo i u baltskom sinonimu za slov. *sembru* koji glasi *bendra* nasuprot grč. *pentheros*: litav. *bendras* »gemeinschaftlich, gemeinsam« als M. Teilhaber; let *bi ě d r s* »Genosse, Gefährte« koji su u vezi sa staroind. *b ā n d h u*— »Verbindung, Verwandtschaft, Genossenschaft, Beziehung; Verwandter, Angehöriger« (v. Trautmannov Rečnik, 30). Naveli smo sve semantičke nijanse staroind. koradikala *b ā n d h u* da bismo bolje ilustrovali ne samo semantičku evoluciju termina *se b a r*, nego i ostale promene značenja u celokupnoj leksičkoj grupi *s ā i p*—/ *s i m b*— »comprimo, coniungo, comprehendo, vinculo«, koja dosada

u etimološkim priručnicima nije ni uočena u punom opsegu. Nije ni potrebno isticati da su vokalske alternacije sufiksalnog elementa *ero/ro* utvrđene nedvosmisleno u slučajevima kao *ak(e)ros*, *bhend(h)eros* i *simb(e)ros*, svakako uslovljene opšte-indoevropskom slobodnom intonacijom.

Tako smo tek sada uspeli, ili bar mislimo da smo uspeli, da identifikacijom opšteslov. *simb(e)ro*— sa imenom dogrčkog veziste *Hermesa Imbros* (od starijeg *Simbros*) i keramičkim terminima *simblos*, *(s)ipyā*, *gabathon*, *zamation* *gambrión*, lat. *simpvium*, *Simbruvium* i drugim derivatima kao *gimbanai* itd.

Smjena likvida *r/l*, koja je opšte-indoevropska, javlja se i u ovom slučaju jer nasuprot dogrč. *simblos* stoji karsko *Imbros* i slov. *simb(e)ro*. Na isti način kao što nasuprot grč. *akros* stoji irsko *acher* staroslov. *osla* i rusko *osélok* pored ostr. *ostri* prema *ostēr* i sebar prema *sja bēr*. Stoga je bespredmetno što Šahmatov, a sa njim i za njim i Jokl, ruske dijalekatske varijante tretiraju kao internu stvar ruske dijalektologije, pogotovo kad već u homerskom grčkom imamo dublete *hieros* (od starijeg *isaros*) pored *(h)iros* (od starijeg *isros*).

Ostaje nam još da u antičkim ostacima iz rečnika indoevropskih Pelasta pronademo i oblik *simberos*, na koji imamo prava na osnovu šiptarsko *sém bēr* i ruskih dijalekatskih varijanata *sja bēr* i *sjáber* koje jasno govore protiv Joklove konstrukcije nekog gotskog *sem-bur*. Imamo tri primera za prelaz inicijalskog sibilanta u gutural. To su *gimbanai* »iuga«, pored *simblos*, *Gebeleizis* »trački bog sunca« pored *Samolxis* i *Selloi* pored *Gellos*. Razume se, da u istu kategoriju spadaju i dublete tračkog toponima *S/Halmydessos*. Primeri sa bezvučnim guturalom mesto inicijalskog sibilanta kao da nisu u tolikoj meri ni brojni ni pouzdani kao ovi sa zvučnim guturalom, a nama se, zbog Aristofanovih *Kimberoi*, radi upravo o takvom primeru, iako je u aloglotskoj fonetici smena zvučnih i bezvučnih konsonanata sasvim obična.

Ipak evo jednog sasvim pouzdanog primera i to iz aloglotske leksičke grupe. Mislim na tirsensku glosu sačuvanu kod Hesihija koja glasi *gapos* »kola« i koja se bez naročitih razloga ne može odvojiti od tobož tesalskog *kapānā* i dogrč. *apēnē* »kola sa pokrovom koji se zove periphragma, illud quo quid circumsepitur«. Stoga nije isključena mogućnost da sve tri ove tudice s obzirom na tračku monoftongizaciju treba izvoditi od starijega *saip*— i smatrati ih koradikalnim sa *sipyā*, *simblos*, *zamathon* *gambathon* kao i sa lat. *prōsāpia* i tračkim *Ziby thides*. U pogledu semantičke evolucije derivata *simblos* i *prōsāpia* dovoljno je potsetiti na galsko-lat. *benna Wagenkorb*« i na njegov staroind. koradikal *bándhu* — »Verbindung, Verwandtschaft, Genossenschaft«.

Aristofanov (*Lysistr.* 45, 52) pridev *kimberikos* (*hironiscos*) odnosi se na neku vrstu ženskog odela i pretpostavlja imenički

oblik *kimberos* ili *kimberios* sličan pridevu *kimmerikos* od imena *Kimmerios*. Odatle je razumljiva v. l. *kimmerikos* kao i okolnost što Aristofanov sholijast i leksikografi na-prosto identifikuju oba ova prideva. Oblik *Kimmerioi*, pa prema tome i pridev *kimmerikos* poznat je već pesniku Odiseje kao i grčkim anadolskim kolonijama već početkom VII v. st. e. Anadolski oblici njihova imena glase *Gimirri* (na vavilonskim spomenicima) i *Gomer* (u Starom Zavetu). Prema Hroznom (o. c. 197) s njima su vodene borbe oko Karhemiša na gornjem Eufratu već pod kraj X v. st. e. Ali njihova pojava na istočnom Balkanu znatno je docnija zbog čega nije neumesno pitanje da li se radi o istim etničkim grupama, iako obe dolaze iz severnog pontskog zaleđa (v. *quaestio de Neuris Cimmeriisque*, Glas SAN CCVII, 37). U svakom slučaju treba odgovoriti na pitanje koji je oblik imena verovatniji za istočni Balkan pa prema tome i za Aristofanovu Atinu, koja je već podrug veka ranije imala neposredne ekonomske veze sa tim delom pontskog primorja. Budući da je oblik *kimberikos* očigledno *lectio difficilior* nasuprot uobičajenom *kimmerikos*, jasno je, da se moramo odlučiti za Aristofanov singularni oblik, koji u oblasti između donjeg Dunava i Dnjepra pretpostavlja etnikon *Kimber(i)oi* čiji su se nosioci bavili izradom tekstila. Kako je Atina još pre Aristofana uvozila žito iz te oblasti i kako je u njoj naročito uspevao *kannabis* »konoplja«, izuzetno važna biljka za tekstilnu industriju, morali bismo pronaći neke naročite razloge da možemo odbiti *lectio difficilior* *kimberikos*.

Stoga nam ne preostaje ništa drugo nego da u toj oblasti poznatoj u arheologiji kao oblasti tripoljske civilizacije, čije nosioce istoričar i arheolog M. Rostofcev smatra precima slovenskih plemena, pored Herodotovih *Neuroi* ili, tačnije rečeno, *Nauroi*, kako to zahtevaju slovenski oblici *Nurska zemlja*, i hidronim *Nurec*, tražimo naselja Aristofanovih *Kimbera*. Vezu između grčkih kolonista i trgovaca sa tim proto-slovenskim starincima u prostoru između istočnih Karpata i Dnjepra mogli su pored skitskih i gotskih plemena da uspostave i održavaju trački posrednici. Kako smo videli, upravo u govorima tih tračkih posrednika ima primera za prelaz inicijalskog sibilanta u aspirat ili gutural. (*gebeleizis* — *Samolxis* i *S/Halmydēssos*). Odatle i naš zaključak da Aristofanov prisvojni pridev *kimberikos* ukazuje na tračkog posrednika koji je originalno slovenski oblik *simbero* — preneo grčkim došljacima u svojoj redakciji kao *kimbero* —. Ovo rešenje nameće nam se i stoga što je isključena i svaka pomisao na tako ranu pojavu germanskih *Kimbra* ili *Himbra* iako se oni već odavna dovode u vezu sa imenom *Kimmerioi* na dalekom i maglovitom severu.

U vezi sa ovim rešenjem idioglotskog slov. termina, *simb(e)ro* sa kojim smo pored Aristofanovog prideva *kimberikos* identifikovali i karsko-tračka imena *Imbros*, *Imbrasos*, *Imbramos* postavlja se pitanje hronologije prelaza *s u h* odnosno *k/g*. To se

hronologija ne može preciznije odrediti nego samo relativno: oblici sa **s** su svakako stariji kako se to vidi iz Herodotova toponima *Salmydessos* nasuprot Plinijevu *Halmydessos*. Ova neizvesnost dolazi po svojoj prilici odatle što ta osobina tračke fonetike nije obuhvatila istovremeno sve dijalekte i lokalne govore. Ali šiptarsko *gumē* (od starijeg *sup-no*) kao i onomatološka grupa *S/helloi*, *Geliōs* nesumnjivo pokazuju da se taj proces širio prema centralnom Balkanu zapadno od toponima *S/Halmydessos*. Ajshilova dubleta *Gabioi* nasuprot homerskoj *Abioi* (baza *saip—*) pored hronološki neodređene glose *Zibythides* (isp. lat. koradikal *prosāpia*) svedoče o vremenskoj i geografskoj nejednačenosti tog procesa. Sa tim stanjem se slaže i psiloza u Hermesovu imenu *Imbros* i u karskoj glosi *imbō—* »iumentum«. Ova psiloza, svojstvena uostalom jonskim i ajolskim govorima, isto kao i Aristofanov pridev *kimberikos*, koji neki izdavači bez potrebe prepravljaju u *kimmerikos*, govore u prilog starije hronologije.

Na isti zaključak nas upućuje i Hesihijeva glosa *Kimmeristhea* »mater deorum«, čija *geminata mm* pokazuje rezultat osimilacije starije grupe *mb*. Ime tog frigijanskog božanstva navodi na pomisao da je osnova *simb(e)ro—* »coniunctus, socius« postojala već u balkanskoj postojbini anadolskih Friga. To bi značilo, da slov. društveni termin *simb(e)ro—* ima semantički bliže leksičke srodnike ne samo u tračkoj glosi *Zibythides* i u lat. *prosāpia*, nego i u drugim indoevropskim dijalektima.

Oštirova emendacija ili, tačnije rečeno, dopuna Hesihijeve glose *Zibu-thides* »rođeni Tračani ili Tračanke«, ide očigledno zatim da ovaj društveno-politički termin, koji kod Hesihija nije dobro uazbučen pa mu je stoga izdavač Schmidt stavio lakunu posle **u**, konstituiše na taj način kako bi bio što bliži etruskom imenu *Sempronius* i slov. terminu *sebar*. Ta dopuna stoga glasi *Ziburthides*. Ali kako toj glosi prethodi aloglotski deminutiv *zibunnia* »mala koplja«, jasno je, da Oštirova emendacija ustvari pretstavlja samo jednu formalnu mogućnost i ništa više. Sa isto toliko razloga možemo Hesihijevu glosu dopuniti na *Zibunt(h)ides* odnosno *Zibusthides*. Za prvu mogućnost govorila bi Hesihijeva glosa *Kaprōntai*, koja treba da označava Tračane uopšte, pri čemu treba naročito istaknuti kolektivsku funkciju sufiksalnog elementa **—nt** dokumentovanog u oblasti Ponta, kako je to pokazao Kretschmer (v. *Živa Antika* I, 314). Nažalost, kako primećuje sam Schmidt, tradicija glose nije sasvim u redu jer niti je sama dobro uazbučena niti je interpretacija sasvim pouzdana.

Druga mogućnost *Zibusthides* manje je verovatna iako je sufiksalni elemenat **—st** poznat i u istočnom a ne samo na centralnom i zapadnom Balkanu. Ali bez obzira na tu raznolikost sufiksálnih elemenata, osnovni elemenat *Zibu—* sasvim je pouzdan i, što je naročito važno, takav tip osnove imamo i u imenu *Sigina* koji su dokumentovani u samom Podunavlju. Istom tipu osnova pripada i lat. *tribus*

tribunus kao i staroind. dámu-nah nasuprot lat. dominus (od starijeg domo-nos, v. Benveniste, Word 10, 262, 1954) kao i grč. trittus »trećina file« i mnogobrojni derivati kojima se određuju grupe (v. Chantraine, Formations 292) među koje na prvom mestu spada grč. plēthos. »masa, puk« i njegov lat. koradikal plebs (od starijeg plēdhū). Stoga je dozvoljeno, da i u imenu podunavskih Sigina vidimo isti tip derivata kao u staroind. dámu-nah i lat. tribunus. Poznato je, da Specht i Havers traže u ovom sufiksalmom elementu neku demonsku pozadinu jer se njime obeležava masa i mnoštvo. Za nas je dovoljno ovom prilikom da se njime obeležavaju društvene i plemenske grupacije. Tako i etnikon Sigunnai sa ekspresivnom geminatom kao i deminutiv zibunnia može se pouzdano svesti na prostije sigu—odnosno zibu—.

Mišljenja smo da se ovde radi ustvari o jednoj jedinoj osnovi i to stoga što termin zibūnā označava isti predmet kao i sigu(n)ā. Imajući na umu litavsku promenu grupe **bn** u **gn** (isp. **dugnas** od starijeg **dub-na**, **dno**, Trautmann, Balt.-Slaw. Wb. 46 i složenicu **bedugnis** »bezdan«). Oba ova tehnička termina sa potpuno istovetnim značenjem i sa potpunim fonetskim i morfološkim jedinstvom mogu se izvoditi od starijeg **sibū-nā**, gde je sonorizacija labijala uslovljena ili prethodnim ili potonjim nazalom.

Hofmann (E. W. d. Gr. 3II) navodi: »s(z)ibūnā« »Wurfspiess« (lat. **sibyna**, **subina**): umgestellt aus **subīna**) f. ds; thrakophryg. Lehnw. (durch illyr. Vermittlung), vgl. pers. **zōpān**, **zōbān**, arm. **svin səvin** (alt **suvin**), syr. **swbyn ds**, — **sigunes** (**sigunos**) m. scheint ein davon verschiedenes, von dem skytischen V. N. **Sigunnai** stammendes Wort.« Naveli smo ovaj citat stoga što je Hofmann propustio da spomene deminutiv **zibunnia**, koji se savršeno poklapa sa **sigu(n)a**. u pogledu ekspresivne geminate koje nema u navedenim anadolskim oblicima. Nije ni jasno kako su ilirska plemena mogla preneti tu reč iz Frigije na Balkan, iako Herodotov navod da reč pripada kiparskom dijalektu zahteva posebnu pažnju. Chantraine u Bailly-evu Rečniku s. **sibuna** upućuje sasvim pravilno na **sigu(n)as** i obadve reči smatra tuđicama, spominjući antičku tradiciju da je ovaj tehnički termin makedonskog, tračkog ili skitskog porekla. Znači da se ovaj stručnjak ne slaže sa Hofmannom jer **sibūn(n)ā** i **sigun(n)a** smatra samo dubletama jednog te istog arhetipa, iako se varijanta **sibūn(n)ā** javlja tek sredinom IV v. st. e. kod komediografa Aleksida, a **sigunes** gotovo celi vek ranije kod oca istorije. Ranije je, međutim, Chantraine (Formations 208) leksički par **sib/gun(n)a** smatrao pozajmicom iz nekog neindoevropskog idioma. Pesnik Enije iz III v. st. e. kazuje izrično da ova vrsta koplja pripada Ilirima koji restant sicis sybinisque fodantes, pa stoga Ernout Meillet³ (str. 1184) kažu naprosto mot illyrien povezujući pritom zajedno obe varijante, dakle **sib/gun(n)a**. Pritom treba podvući okolnost da je i sam Chantraine, kako smo videli, promenio svoje ranije shvatanje u korist indoevropske interpretacije.

Hofmann-ovoj interpretaciji smeta u prvom redu ta činjenica što on mora da pode od ređe i poznije grafije *subāna*, *subene*, *sybina* (u Ēnjevim rukopisima), a drugo, što dubletu *sigun(n)ā* mora da odvoji i proglasi pozajmicom iz govora »skitskih« *Sigina*. Filolog Herwerden (*Lex. Gr. Suppl. et Dial.* 1316) naprosto konstatuje: »*sibunā* forma illyrica = *sigunā*. Ennius ap. Festum, Pauli exc. p. 336 M. Scriptorum primus utitur Alexis fr. 144 K.« i podržava vezu sa *sigun(n)ā* kod koje reči kaže sledeće: »*sigunnas* — Kupria de ta dorata. H. cf. Her V. 9. Sed formam masculinam *sigun(n)os ut cypriam afferunt Arist. poet. 21, EM 712, 23, Schol. Apoll. Rhod. II, 98. Contra Suidas siguna kai sigunous, ta dorata para Macedosi.*« Hofmann i engleski leksikograf Liddel Scott Jones su jedini koji razdvajaju par *sib/gun(n)a*.

Na prvi pogled neverovatna veza između Kipra, Jadrana i Ponta postaje dovoljno razumljiva kada se setimo kolika je bila pokretljivost podunavskih *Sigina* koji su na svojim konjicima kao trgovci oružjem krstarili između severne Italije i pontskih oblasti u koje spada i kavkasko primorje. To oružje pripada železnom dobu i stoga ne može biti starije od VIII v. st. e. To znači otprilike ista epoha kada se na istočnom Balkanu i u Anadolju javljaju Kimerijci odnosno Kimberoi. Kako mi ovaj etnikon na osnovu specifične tračke fonetike u pogledu prelaza bezvužnog sibilanta u gutural izvodimo od starijeg *simbero*—, ne preostaje nam ništa drugo nego da na osnovu te geografske, hronološke, fonetske i materijalne podudarnosti termina *sib/gun(n)a* i imena *Zibu-thides*, *Sigun(n)ai* i *Kimberoi* svećemo na arhetipsko *simbu-n/ro*. Za nazalni infiks u prvom slogu ne govori samo oblik *kimbero*— i protoslov. *simbra*, nego i pozna grafija Hesihijeve glose *sumbina*, čiji je vokalizam prvog sloga po svoj prilici posledica paretimološke adaptacije prema brojnim složenicama koje počinju predlogom *sum*. Iz ovoga svega izlazi da ime podunavskih *Sigina*, koji se prvi put javljaju kod oca istorije, pokazuje histerogen i izmenjen oblik mesto starijeg *Sibini*, kako to možemo zaključiti na osnovu imena *Kimberoi*, *Zibu-thides* i naziva koplja *si(m)bun(n)a*, *sigun(n)a*. Da se neko oružje zove po mestu prvobitne fabrikacije ili po narodu koji se bavi tom fabrikacijom imamo pouzdanih primera u evropskom rečniku, to pokazuju naša sablja *dímiskija* pored *mađžarkinja*, *nem. Damascenerital. damaschino*. U Mrkonjiću gde se izrađuju čuvene kose zvane *varcarke*, fabričke kose uvezene iz Austrije zovu se *švabice* (isp. *Alkajevo skuthika* i i lat. *sentica*). Za uvoz oružja iz Podunavlja i istočnog Balkana na Apeninsko poluostrvo govori i lat. tudica *sīca*, koju zbog dužine prvog sloga Ērnout— Meillet³ s. v. smatraju importom iz Trakije. Već pesnik i pisac *Ilijade* ističe kvalitet tračkih mačeva (v. *Dottin, Anciens peuples de l'Europe* 50).

Najzad ako prihvatimo emendaciju pomenute Hesihijeve glose *Zibunt(h)ides*, za koju bi govorio trački etnikon *Kaprōntaj* onda bismo

i u ovom slučaju morali poći od genuinog sibūn(n)ā gde je nazalna geminata razdvojena putem disimilacije u grupu nazal + dental. Ovu mogućnost ne treba gubiti iz vida iako imamo poseban sufiksalni elemenat —nt za oznaku kolektiva. Istu takvu disimilaciju nazalne geminate imamo u današnjem govoru, gde se nasuprot grč. Roxanā javljaju dublete Roksanda i Roksandra i sulundar nasuprot sōlenarion. Ipak je bolje zadovoljiti se utvrđivanjem nominalne osnove na —u koja je zajednička i Hesihijevoj glosi sib/gun(n)a i imenu Sigun(n)ai pri čemu ne smemo zaboraviti da Strabon zna i za kavkaske Sigine (v. Dottin, o. c. 299), od kojih je naziv gvozdenog koplja mogao doći i u prednjoazijske govore koje pominje Hofmann, pa prema tome i na ostrvo Kipar. Herodot (VII, 110) pominje kao Tračane i Sapaioi. Iako ne znamo ni značenje tog imena ni kvantitet prvog sloga, ipak osnovni elemenat sap— potseća nas na lat. koradikal prosapia »progenies« pa prema tome i na »rođene Tračane« Zibu-thides, na podunavske Sib/gun(n)ai i na protoslov. simbra »coniunctus, cognatus«, odakle takozvana pojava slovenskih elemenata u klasičnom rečniku. Ime Kardiānoi (Kordiopolis) od slova do slova potpuno se slaže sa slovenskim terminom građani. Ali kod Aristofana pored termina kimberikos, za ženski tekstil, imamo i termin kaunakes »krzno«, koji ne samo Niederle (Manuel II, 240) nego i Hofmann (Et. Wb. d. Gr. s. v.) dovode u vezu sa slov. kuna odnosno baltsko-slov. kauna. Trautmann (str. 122) ne upušta se, u preistoriju ovog baltsko-slovenskog termina, ali (na str. 356) kao da prečutno odbija Niederleovo shvatanje, preuzeto od ranijih stručnjaka, da su i Plinijev zoonim viverra »veverica« doneli rimski trgovci od slovenskih plemena kao što su to mnogo ranije učinili grčki trgovci sa zoonimom kauna odakle i Aristofanovo kaunakes. Schrader-Nehring (Realex. II, 157) više naginju novijem shvatanju da je Aristofanov kaunakes došao preko Anadola iz Irana, gde, uostalom, ta reč nije dokumentovana.

Ali ako termin kaunakes nije dokumentovan u Iranu, kako bismo to želeli na osnovu antičke tradicije i modernih shvatanja u tome pogledu, dokumentovan je u Mesopotamiji, budući da u asirskom imamo tuđicu gunakku »ein Kleidungsstück«. U tome asirskom obliku ogleđa se sasvim lepo morfološka adaptacija prema pilaqu i akad. kunukku (odatle slov. knjiga, Hrozný, o. c. 144 isp. veriga). Međutim su arheolozi i etnolozi kao A. Schmidt i drugi (isp. Kazarow, Beiträge z. Kulturgesch. d. Thraker, 6) davno zapazili uočljive veze u pogledu materijalne kulture između karpatsko-podunavske oblasti i Zakavkazja, gde je lingvista J. Schmidt, zbog osobenog sistema brojeva, tražio najstariju indoevropsku potsojbinu. Kao posrednici u prenošenju materijalne kulture dolaze u obzir u ovom slučaju ponajpre tračka plemena kao i njihovi anadolski srodnici Frigijanci i preci današnjih Jermena. Na veze Zakavkazja sa pontsko-karpatskim prostorom ukazuje mitansko talami, etr. Turms, lid. Adramo— i slov. tulmaču (od starijeg tlmacıo, isp. k o-

v a č, s o k a č, itd.). Hemiska analiza mesopotamskih primeraka ćilibara nedvosmisleno je pokazala da se radi o baltiĉkom ćilibaru. To znaĉi, da je trgovina ćilibarom izmeĉu pontskih zemalja išla preko Dnjepra i tripoljske oblasti prema severo-zapadu. Odatle i pojava podunavsko-karpatskog krzna k a u n a k a u asir. prostoru. Sa tim se sasvim dobro slaže i histerogena pojava oĉigledno srodnog termina za krzneno odelo u vulgarnolat. g u n n a, kojem Walde-Hr̄mann (s. v.) suprotno Pokorny-u traže poreklo u »einer Nachbarsprache der Appenninen- oder Balkanhalbinsel«. Kraĉi oblik g u n n a sa ekspresivnom nazalnom geminatom i sa monoftongizacijom osnovnog diftonga, za-beležen u schol. Verg. Georg. 3,383 (v. Gaffiot, Dict. ill. Lat. Franc.) odnosi se prema Aristofanovu kaunakēs kao traĉko mandakēs »desmos khortou« (v. Kretschmer, Einleit. 236) prema avest. banda— i nem. Band, odnosno anglosax. mand, engl. maund »koš«, ili kao baltsko-slov. kauna prema k a u n a k a. Izlazi da je Aristofon dobio i ovaj kulturni termin preko onog istog posrednika preko kojeg je došao i termini kimberikos. To su traĉka plemena izmeĉu Ponta i istoĉnih Karpata preko kojih su slovenska naselja u oblasti Tripolja jedino i mogla da saobraĉaju sa grĉkim trgovcima i kulturnijim balkansko-anadolskim jugoistokom. Dodajemo da monoftongizacija u histerogenom obliku g u n n a isto tako govori za traĉkog psrednika, na što nas upuĉuje leksiĉka grupa baukos, Bakkhos, Bykkhos (v. Aristotelove dve vrste tragedije, Glas SAN CCI, 75). Kolebanja u inicijalu (gaunaka) navode Schrader.-Nehringa (Realex. II, 157) na pomisao da je reĉ moŹda mediteranskog« porekla. Ali ta kolebanja u pogledu artikulacije, ili, kako bi drugi kazali, taj mediteranski i paleoevropski Stufenwechsel teško da mogu sluŹiti kao pouzdana diskriminanta, buduĉi da je smena zvuĉnih i bezzvuĉnih konsonanata sasvim obiĉna, da ne kaŹemo normalna pojava u kiksoglotskoj fonetici.

U Glasu SAN (CCVII, 55) pomenuo sam Wiedemannovu (Bez. Beiträge 27, 213) kombinaciju u pogledu doĉrĉkog sitos sa staroslov. Źito, za koju bi govorilo i traĉko ime Źita »qui et vitalis«, a još daleko više Herodotovo obaveštenje da se u oblasti tripoljske civilizacije proizvodi Źito za izvoz na jug. Doĉrĉ. sitos sĉta biĉe stoga pre slovenskog no traĉkog porekla, buduĉi da u traĉkom ta ista osnova nema traŹenog sekundarnog znaĉenja no samo prvobitno. Najzad treba pomenuti i Hesihijevu glosu s ě n i k ě u kojoj su stručnjaci već davno otkrili slov. termin sani, sanke. O svim tim grĉko-slovenskim vezama potrebno je posebno raspravljati (isp. Kasiodorov calamanicus pored slov. klubuk < klabaukō—). Zasad se moŹe reĉi samo toliko da su slovenska plemena mogla stanovati i na liniji bukve (Kalinjin-grad — Odesa) i da su njihove veze sa indoevr. Pelastima bile u svakom sluĉaju više posredne nego neposredne.

Glavni prigovor koji se moŹe učiniti našem idiooglotskom tumaĉenju društvenog termina sebar s j ā b e r (od starijeg sim b (e) r o—)

bio bi sledeći; odakle taj termin u slovenskom jeziku bez ijednog jedinog idioglotskog koradikalala, koji bi bar donekle dokazivao slovenske tragove leksičke grupe *sāip/sip/simb*— »comprimo, coniungo, comprehendo, vinculo«. Ovaj se prigovor mora učiniti iako smo van slovenskog našli koradikalne derivate sa sličnom semantičkom funkcijom. Mislim na lat. *prōsāpia* »proles, progenies« i na tračko-grčki derivat *Zibythis*. Prvi od ovih koradikalnih derivata dokazuje postojanje baze sa dužinom prvog dela diftonga, posle kojeg je morao iščeznuti drugi deo, a drugi derivat pokazuje bazu sa dužinom drugog dela diftonga *si*- odnosno *si**b*-, pri čemu je zvučnost labijala, ako je genuina, uslovljena nazal. infiksom korenske varijante *si**m**b*-. Ipak je potrebno reći da takva smena zvuč. i bezvuč. labijala na kraju leksemskog minimuma, kao što je ovde slučaj, i ne mora biti uslovljena nazal. infiksom niti moramo za zvučnost činiti odgovornim grčkog posrednika. Naše dublete *ljupina* (od starijeg *leupeinā*) i *lubina* (od starijeg *loubeinā*) jasno pokazuju da su takve promene artikulacije prilično obična stvar (isp. *hrip* (*b*) i *duplja* — *dubina*). Stoga se trački koradikal *Zibythis* »pravi Tračani ili Tračanke kao članovi etničke zajednice« može zajedno sa lat. koradikalom *prōsāpia* bez ikakvih fonetskih teškoća svrstati u leksičku grupu *sāip*—/*simb*— kojoj pripada i naš termin *sebar*. Jedino smo dužni da i van ovog etimološkog pokušaja dokažemo postojanje te leksičke grupe u slovenskom. Srećom od iste volakške baze, od koje potiče lat. koradikal *prōsāpia*, imamo somatološki termin *sāpi* »clunes equi«, koji Brückner tek onako od oka dovodi u vezu sa onomatopojom *sopiti* itd. Somatološki sinonim *stegno* ubedljivo nam otkriva onomasiološki momenat koji se još lepše ogleda u nem. grupi *Hanke*, *Schenkel*, *schinken*, *schunken*. Isto važi i za sinonim *kuk* *kukovi* i kompozit *kukotres*. Ovaj idioglotski koradikal jasno svedoči da je leksemski minimum *saip*—/*simb*— sačuvao i u slovenskom svoje primarno konkretno značenje »comprimo, coniungo, comprehendo, vinculo«. Odatle s jedne strane semantička varijanta *pressus* za *sāpi* a s druge strane *coniunctus* za *sebra*.

R é s u m é

DEUX TERMES SOCIAUX DE DUBROVNIK

I. LADA

Les noms étrusques *Veltha*, *Voltumna*, *Vol/rtumnus* »deus Etruriae princeps« ainsi que l'illyrien *Volsimos* »dux«, le slave *vlada/ < voldha/*, *vlast/ < voldh-ti/*, *vladika*, ensuite *Lada/ < vlādhā*, et les noms pré-classiques *Lēdā*, *Lētō*, *Lātōna* appartiennent au groupe lexique *vel-/a/-dh-/* (allemand *walten*). La forme *Lada* correspond à la loi de Liden sur le groupe initial *vl/r*.

II. SEBAR

Les noms du Mercure pré-grec *Imbros Imbrasos Imbramos* et la glose carienne *Imbos* »iumentum« sont co-radicaux avec le latin *saepe saepēs prōsāpia* et l'appellation grecque de Poseidon *Impsios* »Zugios«. Les variantes radicales *saip/ sip/ simb* — avec les significations »comprimo, coniungo, comprehendo, vinculo« sont confirmées aussi par les co-radicaux slaves *sapi* »klunes« (cf. *stegno*) et le terme protoslave *simb/e/ro* (cf. l'albanais *semer*) »agricola adsociatus, consocius«. Les variantes suffixales identiques *ero/ro* apparaissent dans les couples *akros akeros* et *pentheros bendera*. La forme plus complète *simbero* est conservée chez Aristophane dans le thracisé *Kimberikos*, où il faut comparer, quant au changement d'initial, le doublet thracien *S/Halmudessos* et la glose macédonienne *gouan* »suem« ainsi que les *nomina sacra* *Gebel-eisis* ~ *Suel - surdos* et pré-grec *Gellō* (< *sel* — »capio«). De la même origine slave sont les mots d'Aristophane *kauna kēs* et *gunna* en latin vulgaire.